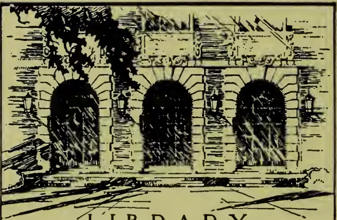
B
C345t

LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY
OF ILLINOIS

B
C345T

Rare Book & Special
Collections Library

HIERONYMI TARTAROTTI
ROBORETANI
DE EPISCOPATU SABIONENSI
S. CASSIANI MARTYRIS,
DEQUE S. INGENUINI
EJUSDEM URBIS EPISCOPI ACTIS,
AD ANTONIUM ROSCHMANNUM
J. U. L.
ET ŒNIPONTANÆ BIBLIOTHECÆ CUSTODEM
EPISTOLA.

VENETIIS, MDCCL.
TYPIS JO. BAPTISTÆ PASQUALI
SUPERIORUM PERMISSU.

B
C395t

ANTONIO ROSCHMANNO J. U. L.

HIERONYMUS TARTAROTTUS S. P. D.

I. PRæſtiti tandem, erudite Vir, quod poſtremis litteris meis me facturum receperam. Tuas ſcilicet *Conjecturas* perlegi de Epiſcopatu Sabionenſi S. Caſſiani Martyris, quas pro humanitate tua ad me miſiſti. In iis multa offendi, quæ patriis rebus illuſtrandis lucem afferant non exiguam, plura diligenter atque erudite collecta, quædam etiam ſolide excogitata: ſed, ut quod ſentio, tibi homini candidiſſimo ingenue eloquar, fidemque meam liberem, qua illud ſpoponderam me facturum; magna eorum pars nimis longe petita, neque ſuo loco poſita æquis rerum æſtimatoribus videri poſſit. Quædam ſunt etiam ſatis obvia ac per ſe nota, a quibus probandis ſuperſedere utique poteras, ne ſcilicet chartis implendis ſtuduiſſe libentius videreris. Præterea quæſtionis ſtatus non ſtatim initio clare ac perſpicue proponitur, nec quibus difficultatibus ea implicetur exponis, ex quo fit, ut præpoſtere eam pertractare cogaris, nulla methodi ratione adhibita, cujus cetero-

CAVAGNA LIBRARY

teroqui tanta in rebus difficilioribus enodandis explicandiſque vis eſt.

II. Quod ad ſummam diſceptationis attinet, in qua omnem lapidem moves, ut non modo Caſſianum, ſed alios inſuper ante Ingenuinum Sabionenſi Eccleſiæ Epiſcopos præfuiſſe evincas, parum te, immo nihil arbitror confeciſſe. Quid fieri, quid eſſe potuit, ſumma animi contentione perquiris: at in rebus ad Hiſtoriam pertinentibus, non quid fieri potuerit, ſed quid factum ſit, perquirendum. Adſunt idonei teſtes, qui diſertiſſime aſſerunt, Ingenuinum *PRIMUM* Sabionenſis Eccleſiæ Præſulem fuiſſe, *Anonymus* ſcilicet Mabillonianus a me laudatus in Diſſertatione *De origine Eccleſiæ Tridentinæ* §. xxv. pag. 46. quod perinde eſt, tum Caſſianum, tum alios ab Eccleſia illa Epiſcopos amovere: tu tamen Caſſianum ejusdem Epiſcopum eſſe potuiſſe contendis, atque ea ratione Sancti illius Martyris Sabionenſem Epiſcopatum aſſertum maxime tibi perſuades. At quid hoc aliud eſt, quam, Argumentis relictis, Conjecturas ſectari, & ubi Scientia haberi poteſt, Opinione contentum eſſe? Critices Artis, Criticorumque omnium conſtans & firmiſſima regula eſt, ut Conjecturæ Probationibus convellantur: tu contra Conjecturis & quidem infirmis, validiſſimas Probationes

ctiones oppugnare conaris. Certe ſi ita argumentari liceret, quidquid lubet, quidquid imaginatione aſſequimur, adſtrui nullo negotio poſſet.

Teſtem a me allatum extraneum eſſe clamas (pag. 59.) qui proinde Domeſticis Catalogis minime ſit præferendus. Sed ſi anonymus eſt, cujus tum nomen, tum patria ignoratur, quo jure extraneus a te dicitur? Patriam indica, deinde extraneum voca. *Advenam* ſe ipſum quidem appellat ad *Arietem Epiſcopum* ſcribens, ſub cujus Arietis nomine Adalramum Archiepiſcopum Salisburgenſem latere, poſt *Mabillonium* opinatur *Marcus Hanſizius Germaniæ Sacræ* Tomo II. in *Corollariis* pag. 977. Num. 128. At poſita hac doctorum virorum conjectura, neutiquam tamen inde inferri poteſt *Anonymum* illum aut Ratisponenſem exempli gratia, aut Friſingenſem, aut denique Sabionenſem non fuiſſe. Verum ſive extraneus, ſive indigena ſit, non natali ſolo, ſed ætatis prærogativa æſtimandus a nobis eſt, quippe qui Sæculo IX. ineunte floruerit, *Quo nihil* (ut recte monet *Antonius Pagius* in *Critica in Annales Baronii* ad annum DCXXXVIII. Num. 9.) *habemus antiquius de Epiſcopis Metropoli Saltzburgenſi ſubditis*. Qua fronte Domeſticos Catalogos cum hoc Auctore committere audes, qui

 recen-

recentiſſime pro lubitu confićti, vetuſtatem temere jactant, atque, ut tu ipſe fateris (pag. 32.) ex popularibus traditionibus non raro coaleſcunt? Quæ quidem traditiones quam inficetæ, quam fabuloſæ, quam a veteris Eccleſiæ facie alienæ ſint, ſupervacanum eſt hoc loco diſſerere, quum ſatis perſpicua res ſit in Eccleſiaſtica Hiſtoria vel mediocriter eruditis. Cui veritas ſapit, ægre admodum hoc tuo cibo palato ſatisfecerit, idem enim eſt ac inventis jam frugibus, glande nihilominus delectari. Non eſt hoc diteſcere opibus, quibus noſtra hæc ætas abundat, neque undique conquirere monumenta, quibus patriæ hiſtoriæ tum ſacræ, tum profanæ lux afferatur, in quo uno tu ipſe in Epiſtola Nuncupatoria tuarum *Conjecturarum* totum te eſſe teſtaris. Eſt potius in ipſa divitiarum affluentia paupertatem ſponte eligere, & non modo nihil detegere, quo hiſtoria Eccleſiaſtica Teriolenſis illuſtretur, verum etiam detectis jam vulgatisque monumentis pertinaciter uti nolle, & in tanta noſtri ſæculi luce, barbarorum temporum caliginem ac tenebras conſectari.

Argumentum, quod ex *Prudentii* ſilentio eruitur, ut Caſſianus ab Epiſcoporum albo expungatur, ingenioſe quidem tota ferme illa tua Diſſertatione extenuas; & quamquam

quam maximam ex eo vim argumentum illud capiat, quod Martyrum, quos ſuis verſibus celebrat *Prudentius* epiſcopalem dignitatem non tacuerit, ut exemplis Fructuoſi, Quirini, & Cypriani palam fit, indeque recte inferatur, ſilentio eamdem non fuiſſe præteriturum, ſi hoc itidem de Caſſiano affirmari jure potuiſſet; tamen quando auctoritas ajens nulla contra te afferri poſſet, aliqua forte veriſimilitudine opinio tua niteretur: nunc quum argumentum, quod *Anonymus* ſuppeditat, poſitivum ſit, ut vocant, fruſtra omnino es, dum totis viribus negativam probationem infirmare, atque elidere conaris. Pro auctoritate dumtaxat negante habere tu videris etiam *Anonymi* teſtimonium, dum (pag. 37.) oſtenſurum te eſſe promittis, illius *ſilentium nil tibi obeſſe*. Verum non ſilet *Anonymus*, ſed eloquitur: non tacet, ſed clamat, & diſertiſſimis ille quidem verbis docet, Ingenuinum *PRIMUM* fuiſſe Sabionenſium Antiſtitem. Omnem igitur Caſſiano locum adimit; hic enim, ſi Epiſcopus Sabionenſis fuit, ante Ingenuinum fuerit oportet. Quæ quidem poſitiva auctoritas, ſi cum negante *Prudentii* conjungatur, adeo grave, adeo firmum, adeo invictum momentum contra ſententiam tuam præbet, ut in hac materia, quæ ſola propemodum auctorum

ſide nititur, logicæ vero demonſtrationis capax minime eſt, demonſtrationis loco haberi poſſit.

Illud præterea ex hujus *Anonymi* teſtimonio evincitur, fontes nempe traditionum, & monumentorum Brixinenſium, quæ nunc ſuperſunt, ad Sæculum IX. & X. non pertingere; quod tu tamen (pag. 89.) citra hæſitationem ullam ſtatui poſſe arbitraris. Si enim inde eruta eſſent, eas opiniones referrent, quæ tum maxime vigebant, hoc eſt nullum Caſſianum Sabionenſem Epiſcopum agnoſcerent, Ingenuinum vero primum illius Eccleſiæ Antiſtitem cum *Anonymo* faterentur. Ex quo merito inferas, Brixinenſium hodiernas traditiones multo recentiores eſſe, & poſt Sæculum demum XI. enatas, temporibus ſcilicet fabularum feraciſſimis, quibus vetera, & ab hominum memoria longe remota, pro ſuo quisque modulo metiebatur, credulisque lectoribus, qui omnia ſine ullo prorſus delectu amplecterentur, libere venditabat.

III. Et ſane quem teſtem Sabionenſis Epiſcopatus Caſſiani, tantopere a te propugnati, *Bartholomæo Tridentino* antiquiorem hactenus tibi proferre licuit? Profer, ſi habes. Erubeſcis? Erubeſcas potius, quod Scriptorem qui Sæculo XIII. floruit, a me primum adductum, & refutatum; non modo

do *Patriæ noſtræ decus*, quod tamen nemo tibi facile conceſſerit, ſed etiam *teſtem omni exceptione majorem*, ſi Diis placet, vocaveris (pag. 9. 100.) *quem viri* (continuo ſubdis) *ævo noſtro doctiſſimi toties ſuis ſcriptis ſine ulla reprehenſione inſerunt*. Inſerunt illi quidem, Roſchmanne, ſed quum de iis agunt, ad quæ probanda alicujus ille momenti eſſe poteſt, ut ſunt res ejusdem ævo geſtæ: non autem ut primorum Eccleſiæ ſæculorum facta confirment; multo vero minus, ut eo auctore vetuſtiorum ſcriptorum fundamenta ſubvertant, quod ridendum utique foret. Inſerui & ego, non ut ſententiam tuam aſſererem, ſed potius ut quam debili fundamento nitatur ea ratione declararem. Auctori qui, ut alia multa prætercam, *Paullum Diaconum* Langobardorum Hiſtoriographum lippis & tonſoribus notum, cum S. *Paullino* Nolano Epiſcopo confundit: qui Vallem *Anauniam*, vulgo nunc *Val di Non*, *Anoniam* vocari ait *eo forte quod ſatis ibi abundet annona*: qui *Atacem*, hoc eſt *Atagim* Rætiæ fluvium, vulgo *Aiſacum*, ab *Atheſi* fluvio Venetiæ non diſtinguit, etſi ejusdem Atheſis accola: qui denique Geſta S. Vigilii Tridentini Epiſcopi & Martyris S. Hormisdæ Papæ transmiſſa fuiſſe ſcribit, quamquam auctor ſit, Vigilium paſſum eſſe *temporibus Theodoſii*, *& Ho-*

& Honorii ſub Stilicone Conſule, Hormiſda vero anno demum DXIV. Pontifex fuerit electus, hoc eſt integro poſt S. Vigilii necem Sæculo; Auctori, inquam, qui adeo frequenter, adeo turpiter, adeo pueriliter labitur in rebus aut domeſticis, aut notiſſimis, abſit ut multum tribuam (præſertim quod ad priora Eccleſiæ ſæcula) nedum ut *Patriæ noſtræ decus* appellem. Eodem loco illum apud Tridentinos ſuos haberi, vel illud argumento eſt, quod quum inter *Officia Propria* Sanctorum Eccleſiæ Tridentinæ olim *Lectiones* de S. Maxentia haberentur, ut ex *Calendario* juſſu Chriſtophori Madrutii Tridentini Epiſcopi a *Donato Fætio* Venetiis edito anno MDLX. compertum eſt; quæ *Lectiones*, ut collatione inſtituta didici, nihil aliud ſunt, quam Sanctæ illius matronæ Vita a *Bartholomæo Tridentino* conſcripta; eædem tandem ſublatæ fuerint, neque amplius publice legantur; quod quidem, ut ex inferius dicendis palam erit, merito ac jure ſtatutum fuit.

Ceterum quando teſtibus hujuſmodi delectaris, immo antiquioribus eos præfers, en alium tibi offero (nam tecum liberaliter agere volo) nempe *Petrum Calo* Foſſoclodienſem, qui licet integro Sæculo *Bartholomæo* noſtro recentior ſit, utpote qui

Sæ-

Sæculi XIV. initio floruit, aliquanto tamen antiquior eſt *Petro de Natalibus*, qui eodem Sæculo inclinante vivebat. Is igitur in ſuis *Legendis*, quæ MSS. Venetiis aſſervantur in Bibliotheca SS. Joannis & Paulli, ita de S. Caſſiano Martyre loquitur Cod. membr. 644. fol. 41. *S. Caſſianus fuit ſpectabilis genere, ſanctitate inſignis, ſapientia conſpicuus, & in omni cultu divino devotus. Fidei autem in tantum relator extitit, tantusque defenſor, tam ferventiſſimus idolatriæ expugnator, ut pro ipſius fidei amore mortem contemneret, & ſæva ſupplicia derideret. Ne vero lucerna Dei ſub modio abſconderetur, & theſaurus tam inclytus occultaretur, & gemma tam fulgida latitaret, providentia divina in Epiſcopum primum Eccleſiæ Brixinenſis electus eſt, quæ olim Salvonenſis* (lege *Sabionenſis*) *dicebatur, & venerabiliter conſecratus. Ubi tanquam Paſtor bonus, ſpeculator aſſiduus, diſpenſator fidelis, populum ſibi creditum inſtruebat doctrinis, convertebat miraculis, informabat exemplis. Sed quum ſæva Paganorum rabies in Chriſti milites graſſaretur, de Brixina, quæ eſt in Alamanniæ finibus, exire compulſus, quum Romam pergeret, ad Forum Syllæ, quod nunc Imola dicitur, & olim Cornelia vocabatur a Sylla Cornelio potentiſſimo Romanorum ejus*

con-

conditore, Domino ducente pervenit: vel, ut dicit Frater Bartholomæus, captus illuc ducitur ab iniquis. Quare civitatem ingreſſus, cœpit rudem populum fidei rudimenta docere, & a nefandis ſimulacris incultos homines ad cultum reducere deitatis. Ut hoc opportunius impleret, Magiſtrum ſe profeſſus eſt eſſe ſcholarum; utpote qui & divina ſcientia S. Spiritu docente imbutus erat, & in humana nihilominus philoſophia florebat. Traduntur igitur ſibi pueri diſciplinis ſcholaſticis imbuendi, ut ſic eos philoſophia Chriſtianæ inſtrueret diſciplinæ. Sed quia puerilis ætas effrenata nimis invenitur & lubrica, utpote quæ non coercetur ſub imperio rationis, ſed ſuæ impetum ſequitur voluntatis, niſi ejusmodi magiſtralis cenſura compeſcat; ideo Beatus Caſſianus pueros, quos erudiendos ſuſceperat, minis, & verberibus deterrebat, ut quod diſcere nolebant ſpontanei, ſaltem diſcere cogerentur inviti. Quum igitur ſic eos ad documenta ſalutis trahere nititur, eorum animus in Magiſtri odium concitatur, adeo ut eum apud parentes graviter accuſarent, quod idola contemneret, & eos cultum alium edoceret. Inter hæc crudeles Tyranni promulgant ſententiam, quod omnes Chriſtiani aut Diis ſacrificia offerant, aut ſupplicia acriora percurrant. Et ne adeſſet alicui excuſationis fa-

cul-

cultas, jubent per omnes vicos & plateas ſimulacra ſtatui, ne adeundi fieret difficultas: ſacrificia omnis generis exhiberi, ne aut paupertas offerendi facultatem excluderet, aut defectus ſacrificii ſacrificium impediret: proponi dona & premia, ut cupiditas alliceret; oſtendi ſupplicia & tormenta, ne aliquem impunitas demulceret. Mittuntur per provincias ſatellites edicta Principum iniquorum exſequentes; quibus in Imolenſi civitate Beatus Caſſianus oblatus eſt, mire intrepidus, & fidei calore ſuccenſus, pro ea fortiter dimicare paratus. Qui interrogatus quis eſſet &c. Reliqua quibus Caſſiani martyrium ex *Prudentio*, *Petro Damiano*, & *Uſuardo* deſcribitur, cum Chriſti paſſione comparatio inſtituitur, ac denique miracula ad Caſſiani tumulum divinitus perpetrata recenſentur, quum longiuscula ſint, conſulto prætermittimus. Si de hoc Auctore, qui ejusdem ſacræ cum *Bartholomæo Tridentino* familiæ fuit, hoc eſt D. Dominici alumnus, plura ſcire cupis, adi Diſſertationem meam *De Auctoribus ab Andrea Dandulo laudatis in Chronico Veneto* §. XIX. quæ *Rerum Italicarum* Tomo ultimo continetur.

IV. Verum quamquam probando Sabionenſi S. Caſſiani Epiſcopatui nulla tibi fundamenta ſuppetant, omnibusque ſolidis ac pri-

primigeniis documentis deſtituto, aqua prorſus hæreat, nihilominus dici vix poteſt, quot in partes te verteris, ne victas dare manus cogereris. MSS. libros Chorales, ut vocant, Liturgicos, Breviaria, Calendaria, Lectiones, Orationes, Hymnos, Carmina, & ſexcenta ejusmodi recentiora documenta, quotquot per univerſam Teriolim reperiri potuerunt, ſingula excuſſiſti; quæ quum ſincera, & antiquitati conſona quod ad reliquorum Sanctorum, hujus præſertim Provinciæ, res geſtas pertinet, tu repereris, inde recte colligere te poſſe putas (pag. 109.) *Nullum Sanctum in his contineri, cujus Acta, utut modo deperdita, traditione tamen legitima ac firma continuata non fuerint a prima ſtatim origine, atque hinc ea, quæ ſuperſunt, inſtar reliquorum, indubia eſſe.* Quod argumentum adeo urges, ut *temerarium* atque *emotæ mentis* eum voces, qui hanc tuam illationem calculo ſuo firmare nolit. At quid hoc aliud eſt, quam ſi ex eo, quod quis aliquando non erraverit, eum numquam erraſſe, aut errare potuiſſe concludas? Do tibi monumenta illa veritati, & antiquitati in reliquis penitus reſpondere, quamquam in multis inficiari id merito poſſet. Num ideo in nullo peccabunt? Quis certæ cognitionis privilegio ea donavit, conſtantisque veritatis Oraculum eſſe conſtituit?

Sed

Sed ad verſus Leoninos etiam confugis, quod ſcilicet in aliquo Breviario hæc duo de S. Caſſiano carmina offenderis:

Vox Patris almivoma Chriſtum docet in Sabiona:
Imula transfixum graphiis ſic immolat ipſum.

Contendis igitur, verſus quos Leoninos vocant, non Sæculi XIII. fetum, ut quibusdam placuit, ſed multo eſſe antiquiores. In ætate autem illorum deſignanda vix tibi conſtas. Pag. enim 101. cum V. Cl. *Scipione Maffejo* Sæculo jam ſeptimo, immo etiam ſexto eosdem in uſu fuiſſe agnoſcis. Pag. vero 139. *Ut quod res eſt ingenue fatear* (inquis) *non inveni Sæculo VIII. in authoribus, quos tum conſulere potui, verſus tam certe, ut vocant, Leoninos, ut extra controverſiam etiam a Criticis ut tales probentur*. Continuo vero Sæculi IX. exempla ſuggeris. At ſub finem ejusdem Capitis ad Sæculum VIII. iterum redis, ſaltem quod ad duos a te allatos attinet, ais enim: *Haud difficulter mihi concedendum puto, hos quoque verſus Leoninos ad Sæculum VIII. cum reliquo Breviario pertinere, ad tempus nempe reſtauratæ per Theodonem II. Sedis Sabionenſis*. Verum octavo, ſeptimo, aut etiam ſexto Sæculo exorti ſint verſus Leonini,

quid

quid hoc ad tuam cauſſam? Si antiquitatem duorum a te modo allatorum ſtatuere tibi animus erat, non modo quando cœperint Leonini verſus, ſed etiam quando deſierint, probandum fuerat. Parum enim refert quocumque demum tempore exorti ſint, quum tamen uſque ad Sæculum XIII. & ultra viguerint (ut nullo negotio oſtendere poſſem, niſi certis confirmandis tempus inutiliter terere piaculum mihi eſſet) proindeque duo illi eodem Sæculo XIII. aut proxime ſequenti fundi potuerint, niſi certum eorumdem auctorem deſignes. Ne quid interim dicam, Sabionenſis Eccleſiæ reſtaurationem a Theodone II. factam, quam multis quidem verbis, nullo tamen probato teſte pag. inſuper 28. & 76. lectoribus tuis perſuadere conaris, commentitiam prorſus eſſe cenſendam.

Poſtremo ad vulgi ineptias, & anicularum deliramenta etiam delaberis; ais enim (pag. 81.) *Monſtratur adhuc hodie Sabionæ turris olim religioſe culta, ubi ab infidelibus captus detinebatur S. Præſul: monſtratur veſtigium pedis rupi prodigioſe impreſſum: quin etiam catenas ferreas, quibus vinctus in ergaſtulo delituit, olim non ſine veneratione adfuiſſe ab idoneis teſtibus accepi*. Dolendum ſane tibi eſt, catenas illas nunc haudquaquam adeſſe, iis enim & Bollandi-

landianos, & me ipſum quoque duriſſime vinctos, in triumphum facile duceres. At non immerito ab ipſis forte Brixinenſibus tandem confractæ ſunt; conſtringendis enim colligandisque fabulis minus idoneas, licet ſero, aliquando tamen ipſimet agnovere. Sed deſine quæſo, Roſchmanne, antiquitatem Epiſcopatus Sabionenſis S. Caſſiani curioſius explorare, numquam enim eo quo velles, aſcendes. Traditionem illam Sæculo IX. recentiorem eſſe compertiſſimum eſt; ſi enim aut ante, aut illo ſaltem Sæculo viguiſſet, *Anonymus*, qui ea ætate vivebat, Ingenuinum *Primum* Sabionenſem Epiſcopum non pronuntiaſſet.

V. Verum Cap. XIII. tres, immo etiam quatuor ante Ingenuinum Sabionenſes Epiſcopos nactum te eſſe gloriaris. Quid? *Officia Propria* Eccleſiæ Brixinenſis *Lectione* IV. de S. Ingenuino hæc habent: *Ingenuinus primus poſt S. Caſſianum, temporibus Gregorii Magni, & Ruperti primi Salisburgenſis Epiſcopi, circa annum Domini quingenteſimum nonageſimum Sabionenſem rexit Eccleſiam*. Audin? Eccleſia Brixinenſis nullum ante Ingenuinum Epiſcopum novit præter unum Caſſianum: tu tres, aut quatuor fuiſſe contendis? Eſtne hoc illuſtrare, aut potius obſcurare Eccleſiæ illius hiſtoriam? Quæ ex traditione, aut monumen-

tis ſuperſunt veterum factorum reliquiæ, eas in illis *Officiis* nobis ipſa exhibuit. Si tu illas falſi arguis, ac proſternis, etiam Brixinenſium traditiones & monumenta proſternis, dum pro illis vel maxime pugnare videris. Sed ſi te hanc in theatro fabulam agentem non ſine indignatione tantum, verum etiam libenter audiunt, tibi favent, plauduntque Brixinenſes ipſi, ſpectator ero & ipſe, & quidem attentus & patiens; neque enim eſt quod tum illi, tum ego a te quicquam timeamus. Speras tu quidem pluribus ante Ingenuinum in ſcenam productis Epiſcopis, totam, quæ *Anonymo* Mabilloniano inædificatur, fabricam facile evertere poſſe; ſi enim Ingenuinus quartus, aut quintus ſit, non primus Sabionæ Epiſcopus, & falſi evidenter arguitur Auctor ille, ſuus etiam Caſſiano locus minime denegandus. Quam tamen ex voto tibi ceſſerit tuus hic auſus, paucis perpendamus.

Sabionenſem Epiſcopum aliquem ante Ingenuinum colligere te poſſe putas ex his S. *Ambroſii* verbis Epiſt. LXIII. ad Eccleſiam Vercellenſem, a me quoque allatis pag. 49. laudatæ Diſſertationis: *Conficior dolore, quia Eccleſia Domini, quæ eſt in vobis, Sacerdotem adhuc non habet: ac ſola nunc ex omnibus Liguriæ, Æmiliæ, Vene-*

Venetiarumque, *vel ceteris finitimis Italiæ partibus*, *hujuſmodi eget officio*. Per *partes Italiæ finitimas* Rætiam I. & II. intelligi poſſe autumas (pag. *62*.) atque inde infers, Sabionenſem Eccleſiam, quæ ſub Rætia II. continebatur, ſuo Paſtore S. *Ambroſii* ætate minime caruiſſe. Equidem Cap. X. Rætiam utramque ad Italiam pertinuiſſe probaveras: nunc quod Italiam expreſſe non nominet Mediolanenſis Antiſtes, ſed *Italiæ partes finitimas*, & tamen cauſſæ tuæ patronum advocaveris, anceps quodammodo hærere videris, & ad eaſdem partes Sabionam tuam remittis, quo ſcilicet ei Epiſcopum nanciſcaris; ſed fruſtra prorſus, & infeliciter. Per *partes Italiæ finitimas*, Rætias intelligat *Ambroſius*, ut lubet, non repugno. Quid tum? Nullam in iis partibus Eccleſiam fuiſſe teſtatur S. Præſul, quæ Epiſcopum non haberet. Tu Sabionæ eo Sæculo Eccleſiam fuiſſe proba: tum ego libenter conceſſerim Epiſcopo eam non vacaſſe.

VI. Novum Sabionenſem Præſulem extundere conaris (pag. *61*.) ex his Schiſmaticorum Epiſcoporum (inter quos Ingenuinus) in Epiſtola ad Mauritium Imperatorem verbis: *Quod ante annos fieri cœperat: & in tribus Eccleſiis noſtri Concilii, id eſt Beconenſi, Tiburnienſi, & Auguſtana*,

na, *Galliarum Epiſcopi conſtituerant Sacerdotes*. Per *Beconenſem* enim Eccleſiam, ſeu *Brennenſem*, ut alii legere malunt, Sabionenſem commode intelligi poſſe arbitraris, ex eo quod *Otto Friſingenſis Brixinoram in ipſo Pyrenæo* (qui nunc *Brenner* mons eſt, a quo non longe abeſt Sabiona) ſitam dixit. Vide quæſo quo te diſputationis æſtus, atque intemperans Sabionenſis Eccleſiæ quo jure quave injuria nobilitandæ libido, imprudentem abripuit. Cap. enim Quinto (pag. 16.) diſertis verbis aſſeris: *Brixinam hanc noſtram vix notam fuiſſe ante octavum Sæculum*; quod deinde in *Addendis* §. II. (pag. 132.) latius explicas confirmasque. Nunc tui ipſius immemor, etiam ſexto Sæculo notam facis. Si enim ſub *Brennenſi*, Sabionenſis Eccleſia latitat, quid aliud eſt *Brennenſis* Eccleſia in illa Epiſtola memorata, quam *Brixinenſis*, exigua ſcilicet litterarum mutatione in *Brennenſem* verſa, quod idem *Brixinora Ottonis* in medium adducta, ſtatuere te velle videris? Scilicet conjecturas conjecturis opponis, omnia ſusque deque habes, & incertus ac nutans, deſtruis tumet ipſe, quod paullo ante conſtruxeras. Qua ratione hæc ſibi cohæreant, tu vide. Ego enim abs te quæro, ſi Eccleſia, quæ nunc *Brixinenſis* dicitur, ſexto Eccleſiæ

Sæcu-

Sæculo *Sabionenſis* vocabatur, ut certe vocabatur, quomodo eadem *Brennenſis* dici poterat? Binomia igitur erat? At quo auctore id confirmas? *Si re ipſa* (verba tua ſunt pag. 145.) *Eccleſia Veronenſis unquam fuiſſet dicta Brennenſis*, *id in Authoribus*, *Lapidibus*, *ac Tabulariis certe inveniſſet Maffejus*. Id ipſum ego de te jure dixerim. Ingenuinus *Sabionenſis* ab omnibus dicitur, numquam *Brennenſis*; immo ſe ipſum in eo Supplici ad Mauritium Imperatorem Libello *Sanctæ Eccleſiæ Secundæ Rætiæ Epiſcopum* vocat. Cur non *Brennenſem*, aut potius *Brennenſium*, ſi quidem more ætate illa recepto, nomen te ipſo judice (pag. 159.) veriſimile eſt a gente fuiſſe mutuatum?

At magno eruditionis apparatu nil propemodum intentatum relinquis §. IV. *Addendorum*, quo tandem Eccleſiam in Rætiis, quæ *Brennenſis*, aut *Beconenſis* appellaretur, Sæculi VI. initio extitiſſe evincas, quæ non alia dicenda ſit quam Sabionenſis. *Brenni*, *Breuni*, *Becuni*, *Briones*, aut *Breones* Rætiarum populi fuerunt, ut veterum ſcriptorum auctoritate probatur. Potuit igitur (ita tu ratiocinaris) ex iis denominari Eccleſia aliqua *Beconenſis*, vel *Brennenſis* in Rætiis. Sed Eccleſia Sabionenſis in Rætiis eſt, ut nemo negaverit. Er-

 go

go hæc poteſt eſſe Eccleſia illa *Brennenſis*, aut *Beconenſis*, quæ a *Brennis*, vel *Becunis* originem trahere potuit. En unico proſpectu ſtupendum illud ædificium, quod proprio ingenio a fundamentis excitare es aggreſſus. Et ſane ſi quo nomine ante Sæculi VI. initium Sabionenſe oppidum appellabatur, nos lateret, integrum tibi profecto fuiſſet hariolari, atque inani illa pictura animum paſcere: nunc quum contra ſit, quid opus eſt verbis, ut Eccleſiæ nomen, quam inibi ſitam fingis, conjectando divines? Certe *Antonini Itinerarium* *Sublavionem* notat; quo loco *ſub Savione* primitus ſcriptum fuiſſe, recte *Cluverius* opinatur, atque oppidum illud eſt, quod poſtea *Sabio*, *Sabiona*, *Sebana* dictum fuit, vulgo nunc *Seben*. Idem nomen legere eſt in *Tabula Peutingeriana*. Porro *Antonini Itinerarium*, ut modo illud habemus, poſt Conſtantini Magni tempora abſolutum fuiſſe, hoc eſt inclinante Sæculo IV. communis eſt doctorum virorum ſententia. Eamdem ferme ætatem redolet *Tabula Peutingeriana*, utpote quæ anno XV. imperii Theodoſii Majoris, hoc eſt anno Æræ Vulgaris CCCXCIV. concinnata fuerit, ut viro doctiſſimo *Marco Velſero* adnotatum Epiſt. 5. ad *Joſephum Scaligerum*; ex quibus dilucide patet, Sabionæ nomen jam

inde

inde a Sæculo IV. inclaruiſſe, quod deinde nomen ad finem uſque Sæculi VI. & multo etiam poſt (ut tu ipſe, puto, non diffiteberis) perduravit. Nullus igitur locus reliquus ſit *Beconenſi*, aut *Brenneſi* Eccleſiæ Sæculi VI. initio; ſed ſi Eccleſia aliqua eo tempore Sabionæ conſtituta fuit (quod tamen nuſquam a te probatum) Sabionenſis certo certius vocabatur, non *Brennenſis*, aut *Beconenſis*.

VII. Neque vero eſt, quod *Brixinam* in auxilium advoces, quo ſcilicet periculum facias, num in *Beconenſem*, aut *Brennenſem* Eccleſiam illam transformari a te facilius poſſit. Si enim Sabiona huic tuæ metamorphoſi parum feliciter reſpondit, novamque formam induere recuſavit, ſubvereor ne hæc fortius etiam reſiſtat. Certe Brixinam ante octavum Sæculum vix notam fuiſſe tu ipſemet faſſus es, & merito quidem ac jure. Anno enim DCCCXXVIII. oppidum, immo nec pagus fuiſſe videtur, quum *locus* dumtaxat dicatur: *ad locum, quæ dicitur Preſſena*, ut legere eſt in Charta veteri anno illo ſignata apud *Carolum Meichelbekium Hiſtoriæ Friſingenſis* Tom. I. Part. II. Num. 532. Anno DCCCCI. ut ex Diplomate a te ipſo (pag. 135.) allato, fit manifeſtum, *Curtis* appellabatur, quæ vox medio ævo ſonabat agreſtem quan-

dam habitationem ædificiis, colonis, ſervis, & latiſundiis ad rem ruſticam neceſſariis inſtructam. Tandem (*Matthæo Radero* teſte Tom. II. *Bavariæ Sanctæ* in Vita S. Lucani) ſub Othone III. qui ab anno DCCCCLXXXIII. ad annum uſque MII. imperavit, mœnibus cincta, oppidi nomen indepta eſt, quod tamen *Joannes Aventinus Annalium Bojorum* Lib. V. Cap. *6.* num. *9.* & *Wigulæus Hundius* in *Metropoli Salisburgenſi* aliquanto ſerius factum fuiſſe tradunt, hoc eſt ab Hartwico Sabionenſi Epiſcopo circa annum Æræ Vulgaris MXXXVIII. ex quibus omnibus Brixinæ ortus, atque ut ita dixerim infantia, & adoleſcentia prorſus pateſcunt. Nihil igitur ex eo nomine extundere potes, quo *Brennenſem* Eccleſiam aliquam, ubi nunc Brixina eſt, olim fuiſſe comminiſcaris, quum Brixina nondum ea tempeſtate orta eſſet. Quare *Beconenſi*, aut *Brennenſi* Eccleſiæ neque tu lucem aliquam præbere potes, neque illa tibi.

At inquies, nihil ne igitur conjecturis dandum? Dandum vel maxime, ſed quum auctores, & documenta deficiunt: teſtibus autem, iisque locupletiſſimis occurentibus, ex quibus validiſſimæ probationes deducuntur, conjecturas recedère neceſſe eſt, niſi Arti Criticæ nuntium omnino remittere velis.

vélis. Ex *Antonini Itinerario*, & *Tabula Peutingeriana* luculenter diſcitur quo nomine antiquitus appellaretur Sabiona; ut quid igitur non acquieſcis, ut quid nova nomina confingis, ſollicite inveſtigans ac quærens quod jam inventum ac detectum, ante omnium ora oculosque verſatur?

VIII. Verum enimvero quænam igitur eſt, & ubinam gentium ſtatuenda *Beconenſis* Eccleſia a Schiſmaticis Epiſcopis in illo Supplici ad Mauritium Libello memorata? Si tu porro ita me interpellas, importune prorſus, & præter rem id facis. Quid enim ſi nodum hunc Gordium ſolvere minime poſſem? Num ideo concludendum eſſet, *Beconenſem* Eccleſiam unam eamdemque eſſe ac Sabionenſem? Quænam fuerit, non aſſequuti ſunt tot ante me doctiſſimi viri. Quid, ſi me quoque neſcire fatear? Verum ne *Beconenſis* Eccleſia tibi diutius animo obverſetur, tandemque agnoſcas nihil in ea perfugii a te ſtatui poſſe, mentem tibi meam libentiſſime aperiam. Antequam tamen id facio, Schiſmaticorum verba ipſa audire præſtat. *Sed quia Galliarum Archiepiſcopi* (inquiunt illi) *vicini ſunt, ad ipſorum ſine dubio ordinationem accurrent, & diſſolvetur Metropolitana Aquilejenſis Eccleſia ſub veſtro imperio conſtituta, per quam Deo propitio Eccleſias*

in

in gentibus poſſidetis. Quod ante annos fieri cœperat: & in tribus Eccleſiis noſtri Concilii, id eſt Beconenſi, Tiburnienſi, & Auguſtana Galliarum Epiſcopi conſtituerant Sacerdotes. Et niſi ejusdem tunc divæ memoriæ Juſtiniani Principis juſſione commotio partium noſtrarum remota fuiſſet, pro noſtris iniquitatibus pæne omnes Eccleſias ad Aquilejenſem Synodum pertinentes Galliarum Sacerdotes pervaſerant. Factum id Juſtiniano imperante, quum nempe Alemannorum nationem a Gothis dimiſſam in ſuam poteſtatem redegerunt Franci, atque ultra etiam progreſſi, plures Italiæ Provincias occuparunt; qua de re ita *Procopius* Lib. IV. *De Bello Gothico* Cap. XXIV. *Paullo ante Francorum Rex Theodebertus morbo obierat* (quod accidit anno Æræ vulgaris DXLVII.) *quum ſibi nullo negotio tributaria feciſſet nonnulla Liguriæ loca, Alpes Cottias, agrique Veneti partem maximam. Etenim Franci arrepta belli, quo Romani Gothique erant impliciti, opportunitate, ſine diſcrimine ditionem ſuam iis locis auxerunt, de quibus illi pugnabant. Venetorum pauca oppida Gothis ſupererant; nam Romani maritima, Franci cætera occuparant.* Idem Cap. XXVI. auctor eſt, Narſete in Italiam anno DLI. miſſo, *Agri Veneti loca tenuiſſe præſidiis Francos.* Ex *Agathia* quoque

que Lib. II. diſcimus, Leutharim Francorum exercitus ducem, *Pado transmiſſo, in Venetiam deflexiſſe, Cenetæque conſtitiſſe.* Inde intelligitur (ut recte monet V. Cl. *Bernardus Maria de Rubeis Monumentorum Eccleſiæ Aquilejenſis* Cap. XXI. Num. 2.) cur Schismatici Epiſcopi dixerint: *Niſi divæ memoriæ Juſtiniani Principis juſſione commotio partium noſtrarum remota fuiſſet, pro noſtris iniquitatibus pæne omnes Eccleſias ad Aquilejenſem Synodum pertinentes Galliarum Sacerdotes pervaſerant.* Quum enim Franci maximam Agri Veneti partem occuparent, periculum erat, ne ipſas quoque Venetiæ Eccleſias invaderent Galliarum Sacerdotes; quod tamen Francis inhibuit Juſtinianus, Norici, & Vindeliciæ poſſeſſione ipſis confirmata, ne ditionem ultra protenderent. Hinc patet, nulla nos neceſſitate cogi, ut *Beconenſem* Eccleſiam in Rætiis ſtatuamus. Potuit eſſe in Rætiis, potuit in Norico, potuit in ipſa Venetia, modo fuerit Metropolitæ Aquilejenſi addicta, tres enim Eccleſias *ſui Concilii* nominant Schiſmatici Aquilejenſes, & nihil præterea addunt.

At quando in Rætiis eam figere tibi perplacet, do tibi Eccleſiam in Rætiis Aquilejenſi ſubjectam, quæ *Beconenſis* in Libello Supplici recenſita potiori jure quam Sabio-

bionenſis, ſive quæcumque alia dici poſſit. Belunum, vulgo nunc *Cividal di Belluno*, vetus urbs eſt *Plinio*, & *Ptolæmeo* memorata. *Ughellus*, *Cluverius*, *Cellarius*, aliique eam Rætiis accenſent, immo poſtremi duo ubi in *Plinio* Lib. III. Cap. XIX. legitur: *Fertini*, *Tridentini*, *Berunenſes* (al. *Beruenſes*) *Rætica oppida*, Belunenſes interpretantur, quibus conſentit *Joannes Harduinus* in *Notis* ad laudatum *Plinii* locum. In ea urbe VI. Sæculo Eccleſiam conſtitutam fuiſſe, non eſt quod dubites. Laurentius enim Belunenſis Epiſcopus ordine nonus, tum Synodo Marianenſi a Schiſmaticis anno DXC. vel, ut aliis videtur, DLXXXVII. convocatæ, tum Supplici ad Mauritium Libello anno DXCI. dato, ſimul cum Ingenuino de Sabione ſubſcripſit; ex quibus conſtat Aquilejenſi Præſuli jam tum paruiſſe, eidemque paret etiamnum. Quam facile autem vox *Belunenſis*, in *Becunenſem*, aut *Beconenſem* verti potuerit, nemo non videt, duarum ſcilicet litterarum, aut etiam unius dumtaxat mutatione. Hæc igitur dubio procul dicenda eſt *Beconenſis* Eccleſia illa tantopere non modo a te, verum etiam ab aliis fruſtra quæſita; ut prorſus demirer tot doctiſſimos, atque in Eccleſiaſtica Italiæ Hiſtoria exercitatiſſimos viros, rem minime diffi-

difficilem non ſtatim fuiſſe adſequutos. *Bollando*, qui Tom. I. Februarii in Actis S. Ingenuini, in *Brennis*, *Breunis*, aut *Breonibus* eam ſtatui poſſe putat (ex cujus deinde fontibus hortulos tuos irrigaſti) hincque *Breonenſis*, *Breunenſis*, ſive *Brenenſis* legendum eſſe judicat; recte *Pagius* in *Critica in Annales Baronii*, ad annum DXC. Num. 14. reſpondet: *Sed quum hic* (*Bollandus*) *non oſtendat*, *horum populorum Urbem Epiſcopalem fuiſſe*, *hæc conjectura non admittenda*; cui tamen difficultati interpretatio mea minime ſubeſt. Opponi quidem poſſet, tres Eccleſias in Libello Supplici memoratas, hoc eſt *Beconenſem*, *Tiburnienſem*, & *Auguſtanam*; poſtquam ad Gallos Metropolitas tranſierant, non videri amplius Aquilejenſi paruiſſe; proindeque Belunenſem, quæ citra dubium Aquilejenſi Epiſcopo ſubjiciebatur, iis accenſeri non debere. Sed ea animadverſio, aut nil prorſus ſententiæ meæ officit, quum reponi facile poſſit, aliquam ſaltem trium illarum Eccleſiarum ad priſtinam Metropolim rediiſſe: aut ſi vim aliquam habet, ea certe contra te æque ac contra me pugnat, non minus enim Sabionenſis, quam Belunenſis Eccleſia anno DXCI. Aquilejenſi parebat.

At *Bernardus de Rubeis Bollandi* conjectu-

jecturam amplexus eſt. Quid tum? Si exquiſitiora fercula ei in promptu fuiſſent, lautiori convivio lectorem ſuum excepiſſet: jam quum nulla ſuppeterent alia, quæ habebat appoſuit. Idem Cl. Vir. Cap. VI. Num. 7. laudati Operis *Hundii* ſententiam refert, qui S. Caſſianum primum Sabionæ Epiſcopum à Fortunatiano Aquilejenſi Antiſtite initiatum fuiſſe affirmat anno circiter CCCL. Juliano vero Apoſtata imperante martyrio coronatum. At ſi *Prudentio* fides habenda, Caſſianus Forocornelii paſſus eſt in ſæva & generali Eccleſiæ perſecutione, qualis poſt Conſtantini Magni tempora in Italia nulla fuit. Præterea idem *Prudentius*, qui anno Æræ vulgaris CCCXLVIII. jam natus erat, *vetuſti temporis hiſtoriam* vocat Caſſiani martyrium, quod profecto dicere non potuiſſet, ſi Juliano imperante, qui anno CCCLXIII. ſublatus eſt, factum id eſſet, ſua enim ipſius ætate res accidiſſet. Nihilominus non modo hæc non refellit Vir doctiſſimus, ſed etiam *Baronii* objecta diluit; immo Cap. XX. Num. 3. ejusdem Operis inde arguit, Sabionenſem jam a temporibus Fortunatiani Aquilejenſi Præſuli paruiſſe. Sed cur non æque ſibi diluenda propoſuit argumenta *Antonii Croſini* primo Vicarii, tum Epiſcopi Brixinenſis, qui magno ratio-

tionum pondere ſententiam de Caſſiani martyrio ſub Juliano Apoſtata egregie evertit apud *Raderum* Vol. III. *Bavariæ Sanctæ* in Vita S. Caſſiani? Scilicet non ſua res agebatur: perfunctorie hæc attigit; neque ſcrupuloſius diſcuſſit. Si advertiſſet quibus argumentis conficitur, Ingenuinum primum fuiſſe Sabionenſis Eccleſiæ Antiſtitem, profecto eo quo eſt ingenii acumine præditus, neque Caſſianum, neque alium in ea Sede ante Ingenuinum Epiſcopum admiſiſſet.

Ceterum laude hic ſua minime fraudandus *Marcus Hanſizius*, qui Tom. I. *Germaniæ Sacræ* in *Prolegom*. Cap. XVII. Num. 5. hanc eamdem quæſtionem attigit, aitque: *Diſerte nominant* (Aquilejenſes Schiſmatici) *Eccleſiam Tibornienſem*, *Becanenſem*, *Auguſtanam*, *quarum prima indubitate eſt in Norico*, *reliquarum duarum interpretatio ambigua*: *in Norico tamen extitiſſe ſuſpicio eſt*, *pro Beconenſi enim videtur legendum Betovenſis*. Quæ quidem *Betovenſis* Eccleſia eodem auctore in *Corollariis* Num. 4. eadem eſt ac *Petovienſis*, ſeu *Petovionenſis*, aliis *Petavienſis*, *Petabionenſis*, cujus Epiſcopi Victorinus (in *Romano Martyrologio* IV. Non. Novembr. minus recte *Pictavienſis* appellatus) Marcus, & Julianus Valens in veteribus monumentis comme-

memorantur. Quam facile enim P. littera ob ſoni ac formæ affinitatem pro B. ab amanuenſibus accipiatur, omnes norunt. Quæ ſententia, licet poſtea docto Viro minus arriſerit, eaque in iiſdem *Corollariis* Num. I. revocata, *Bernenſis*, ſeu *Beronenſis* legendum eſſe conjecerit, ac Veronam intellexerit; tamen quum ſit poſteriore multo veroſimilior, illi utique præferenda; *Petovium* enim Norico finitimam fuiſſe conſtat, immo Noricorum oppidis adſcribunt *Itinerarium Hieroſolymitanum*, circa poſtremos imperii Magni Conſtantini annos ſcriptum, *Ammianus Marcellinus* Lib. XIV. Cap. XXXVII. & *Zoſimus* Lib. II. Cap. XI. ex emendatione *Reineſii*.

IX. Hæc quum ita ſint, vide quæſo, Roſchmanne, quo jure ſcripſeris (pag. 159.) *Nemini dubium hærere amplius poſſe, controverſum hunc locum de ſola Sabionenſi Eccleſia explicari poſſe, imo debere.* Quam tuam ſententiam paullo poſt certam atque indubitatam pronuntias, immo addis contrarium aliquid ne vel ſomniari quidem poſſe. At ſi quod res eſt, libere fatendum, jucundiſſimo cuidam ſomnio mihi potius quam ſimillima videtur opinio tua, quam nulla prorſus ratione, nullo fundamento lectoribus tuis propinare contendis.

Ne-

Neque vero majoris momenti ea ſunt, quæ poſtea ſubdis, hoc eſt ſolum tunc Sedis Sabionenſis Præſulem Ingenuinum Rætiæ Epiſcopum fuiſſe, qui ad Metropolim Aquilejenſem pertineret. Soli Rætiæ ad Francos delatæ, & eminenti eorum imperio tum adhuc ſubditæ, Eccleſiam Epiſcopalem non eſſe negandam. Poſtremo, Supplici Libello primum omnium ſubſcripſiſſe Ingenuinum, quare eum propriam ſedem habuiſſe neceſſe ſit. Nam quod ad primum attinet, præterquam quod totum id, ut modo vidimus, manifeſte falſum eſt, ut ex eo aliquid per te inferri poſſet, probandum tibi eſſet, *Beconenſem* Eccleſiam nuſquam omnino niſi in Rætia ſitam eſſe potuiſſe; quod quibus demum monumentis, quibus tabulis unquam confirmabis? Ad ſecundum quod ſpectat, minime aſſequor cur Rætiis, etiamſi Francorum imperio ſubditis, neceſſario Epiſcopus ſit tribuendus VI. Sæculi initio, quando tot illuſtriores Germaniæ civitates multo etiam poſt eodem caruerunt; immo in ipſa Italia Concordienſis, & Feltrenſis Eccleſiæ (ut de aliis interim ſileam) illa quidem Clariſſimo, hæc autem Fontejo, qui ambo Ingenuini coævi, ac Schiſmatis ſocii fuerunt, antiquiores Epiſcopos non agnoſcunt. Tertio denique argumento reſpon-

 detur,

detur, Ingenuino propriam Sedem a nobis non denegari, Sabionæ enim Epiſcopum eum fuiſſe fatemur, licet ante illum nullum Sabionenſem Epiſcopum agnoſcamus. Vide, quæſo, num hæ tuæ probationes tanti ponderis ſint, ut jure ac merito iis tandem verbis potueris orationem concludere: *His, ut puto, non obiter aut perfunctorie monſtratis, majus adhuc aliquid audeo dicere, hoc nempe: quomodocumque ſcripſerit librarius, quomodocumque diſcordent exemplaria, aut eadem interpretati ſint Commentatores, conſideratis omnibus circumſtantiis, penſitatisque ad omnem criſin rationibus; alia quam Sabionenſis Eccleſia hic intelligi non poteſt*. Aquam contundis mihi crede, Roſchmanne, ſi pro tuo arbitrio, non ex Hiſtoriæ Criticæque Artis decretis de Eccleſiarum origine & antiquitate aliquid decernere audes.

X. At cominus congrederis, & Sabionenſem Epiſcopum ante Ingenuinum unum atque alterum non vagum illum quidem, & cujus nomen ignoretur, ſed certum ac deſignatum depromis, hoc eſt *MATURNINUM*, & *LUCANUM*. Fruſtra hactenus laboraſti; num feliciore ſucceſſu operam modo tuam impenderis, diſpiciamus.

Ex Synodi Gradenſis Actis anno Æræ Vulgaris DLXXIX. ut creditur celebratæ,

Ma-

Maturninum colligi poſſe confidis. Miſerum perfugium! Ergo etiam monumenta ſuppoſititia & confiĉta in auxilium advocas, ut cauſſæ tuæ patrocineris? Non probavi quod argumentis reliĉtis, ad conjeĉturas diverteres: minus certe probaverim impoſtorum fraudibus auĉtoritatem quam habent nullam, a te modo maximam tribui. *Bernardo de Rubeis*, *Manſio*, & *Maffejo*, *ſi non confiĉta*, *ſaltem ſuſpeĉta* videri Aĉta illa fateris (pag. *66.*) At ego hic fidem candoremque tuum, Roſchmanne, deſidero; diſertiſſimis enim verbis *Monumentorum Eccleſiæ Aquilejenſis* Cap. XXVIII. Num. I. ait *Bernardus de Rubeis: Eadem Aĉta Synodi Gradenſis*, *Epiſtolamque Pelagii II. ad Eliam datam paullo attentius expendenti*, *CONFICTA mihi videntur illa & SUPPOSITITIA*; & quod pluris eſt, adeo firmis rationibus, adeo inviĉtis argumentis ſententiam ſuam ſtatuere pergit Vir doĉtiſſimus, ut commiſeratione potius dignus videatur, qui in Aĉtis illis ulterius tuendis oleum atque operam perdat. Quam in rem legi pariter meretur *Fratrum Balleriniorum de Patriarchatus Aquilejenſis origine Diſſertatio* Tom. IV. Operum Cardinalis *Noriſii* pag. 1051.

Sed ne cui ſcrupulus aliquis hæreat, tibique omnino fiat ſatis, ponamus eadem

Acta ſincera & genuina eſſe, ſimulque quid ex iis pro te elici poſſit, inquiramus. Integra & primigenia affert *Andreas Dandulus Rerum Italicarum* Tom. XII. & quidem, ut ipſe ait, *ex authenticis & vetuſtiſſimis Codicibus* depromta. Inter Epiſcopos, qui Synodo ſubſcripſere, legitur ibidem: *Martianus Presbyter locum faciens Viri Beatiſſimi Ingenuini Epiſcopi S. Eccleſiæ Secundæ Rætiæ. Agnellus Epiſcopus S. Eccleſiæ Tridentinæ ſuperveniens his geſtis ſubſcripſi. Ferdinandus Ughellus* Tom. V. *Italiæ Sacræ* in Patriarchis Gradenſibus eorumdem Actorum mentionem facit ex vetuſto *Chronico*, quod *Gradenſe* dici ſolet, in quo tamen non integra dantur, ſed Synodi dumtaxat hiſtoria affertur, ibique legere eſt: *Ingenuus Epiſcopus Secundæ Rætiæ, Agnellus Epiſcopus Tridentinus ſubſcripſerunt*. Scilicet Hiſtoriographo feſtinanti, quum ad Epiſcoporum ſubſcriptiones, quæ multæ & variæ ibidem recenſentur, ventum eſſet, ſatis fuit brevioribus verbis Epiſcoporum nomina enuntiare. Idem dicendum de Synodo Mantuana anno Æræ Vulgaris DCCCXXVII. celebrata, in qua ejuſdem Gradenſis Synodi narratio inſeritur; quare hoc tantum ibi legere eſt: *Materninus Sabionenſis, Flaminius Tridentinus ſubſcripſerunt*; manifeſto errore, & quidem dupli-

duplici, *Martianus* enim Presbyter, qui Ingenuini perſonam geſſit, & *Materninus* perperam appellatur, omittendus erat, & ejus loco Ingenuinus ipſe nominandus, pro ut recte factum in *Cronico Gradenſi*: deinde vero loco *Agnelli* Tridentini Epiſcopi, *Flaminius* obtruditur, qui ignotus prorſus Antiſtes eſt, neque a quoquam inter Tridentinos Præſules numeratur. Id minime mirum, nam Codicis ſcriptor, ex quo Mantuana illa Acta deſumta ſunt, ita præfatur: *Deſcripſi, ut vides, confuſe in Brunecca oppido Norico ejuſdem Eccleſiæ Brixinenſis anno MCCCCLX.* ut monente *Joſepho Blanchinio* Romani Oratorii Presbytero, ubi Codex adſervatur, refert *Bernardus de Rubeis* laudati Operis cap. XLVII. Num. I.

Porro quis credat ex hactenus allatis *Maturninum* aliquem Sabionenſem Epiſcopum a te in ſcenam induci poſſe? Spem tamen omnem non abjicis. Acta Synodi Mantuanæ præ omnibus eligis, & quod ibi legatur *Materninus Sabionenſis* (hoc eſt *Martianus* Presbyter, qui Ingenuini loco ſubſcripſit, & errore librarii *Materninus* vocatur) inde *MATURNINUM* Sabionenſem Epiſcopum confingis. Scilicet eadem perpetuo aberras chorda: ex lacunis omnia hauris; & quum fontes & flu-

mina præſto ſint, aquam e pumice poſtulas. Perge porro: Jovem etiam ipſum ea ratione ſuperaveris. Ipſe enim ex proprio cerebro unam dumtaxat Minervam produxit: tu ex tuo multos nobis Epiſcopos educis. Quem fetum ut foveas, ac inventioni inſervias, mirum eſt quam multa comminiſcaris; plures enim Codices Mantuanæ Synodi commemoras (pag. *68.*) quorum alterum altero emendatiorem pronuntias: quando unicus tantum ſupereſt, hoc eſt Vallicellanus. *Apud Authores Synodum Gradenſem impugnantes* (ſubdis pag. *66.*) *controverſum minime eſſe, has ſubſcriptiones non referre veros illorum temporum Epiſcopos*. Quando nullus ipſorum (de *Manſio* non habeo quid dicam, ignotus enim mihi auctor eſt) id aſſerit: immo putant, ſi *Bernardum de Rubeis* excipias, qui ut Actorum conſarcinatoris ingenium expendat, de ſolo Tiburnienſi dubitationem ingerit) veros illorum temporum Epiſcopos referre, licet ea fide, qua ficta & ſuppoſititia nituntur; unde inconſtantia, & lectionum diverſitas repetenda. *Quam enim varia* (ut merito exclamat idem doctiſſimus Vir) *longeque diverſa ſunt*, *quæ pro genio excogitantur!..... Nec enim ut una veritas, ita unum mendacium eſt*.

At, inquis, ſi Ingenuinus, non vero alius,

alius, qui in Epiſcopatu eum præceſſerit, Synodo Gradenſi anno DLXXIX. celebratæ interfuit, idemque, ut ex *Pagii* conjecturis colligitur, intra annos DCXXIV. & DCXXX. in exſilium fuit miſſus; ſediſſe eum ut minimum annos quinque ſupra quadraginta dicendum eſſet, *quod difficile omnino videtur*. Sed Acta Synodi Gradenſis (iterum dico) ſuppoſititia & conficta ſunt. Noli eis fidere. Cauſſæ tuæ peſſime conſulis, ſi eam tenebrionibus & nugivendulis committis. Si quid abſurdi ex iis Actis ſequitur, id quod verum eſt, continuo in dubium ne revocare velis, ſed potius falſitatem illorum inde argue; luce enim tenebræ diſpelluntur, non lux tenebris.

Verum quando illa uti genuina, diſputationis gratia, hactenus conſideravimus, age porro eodem loco habere pergamus. Quod de tempore, quo Ingenuinus vivendi finem fecit, *Baronius*, *Bollandus*, & *Pagius* referunt, non certo aliquo auctorum teſtimonio probant, ſed ex conjecturis, iisque leviſſimis, ne dicam falſis, ut infra videbimus, arguunt. Et ſane, ſi anno DXCI. Supplici ad Mauritium Imperatorem Libello primus ſubſcripſit, quod, ut videtur, plures in Epiſcopatu annos ageret, quam reliqui collegæ eidem Libello

 ſub-

ſubſcripti; veroſimile certe non ſit, eumdem ad annum uſque DCXXXVIII. aut etiam DCXXIV. vitam produxiſſe. At fac ſcriptorum auctoritate, invictisque rationibus omnia firmata ſint. Quid mirum, Ingenuinum ſupra quadraginta annos Sabionenſem Sedem tenuiſſe? Nullane ejus rei exempla ſuppetunt cum in veteri, tum in recentiore Eccleſiaſtica Hiſtoria? Immo obvia quam maxime ſunt, & a nobis ne longius ea perquirantur, atque ab ipſa Brixinenſi Eccleſia non diſcedamus, poſtremus ejuſdem Præſul, hoc eſt Gaſpar Ignatius Comes Künigl, qui ante annos duos diem obiit extremum, quinque ſupra quadraginta annos eam feliciter gubernavit. Etiam primis Eccleſiæ Sæculis ſi morum probitas, & doctrinæ præſtantia id poſcere videretur, juvenes aliquando ad Epiſcopatum adſciſcebantur, quod S. Vigilii Tridentini Epiſcopi exemplo confirmatur. Videſis quæ in hanc rem protuli §. XLIII. Diſſertationis de origine Eccleſiæ Tridentinæ, neque enim ea hic repetere animus eſt. Quod ſi quis vigeſimum quintum exempli gratia, aut trigeſimum ætatis annum agens eligatur Epiſcopus, quid mirum ſi etiam ultra quadraginta annos in Epiſcopali Sede permaneat?

Neque vero ullius roboris eſt quod ad-

dis

dis (pag. 68.) ſcilicet, ſi Synodi Gradenſis Actorum partem poſtremam ad Paullini Aquilejenſis Epiſcopi Conciliabulum anno DLVII. convocatum, cum *Bernardo de Rubeis* pertinere dicamus, tunc utique etiam Epiſcoporum ſubſcriptiones ad illud tempus pertinere dicendum eſſe, proindeque Ingenuino ſeptuaginta ferme Epiſcopatus annos tribui oportere. Ut enim tibi dem docti illius Viri conjecturam undequaque tutam ac firmam eſſe, evidentiſſimum tamen eſt ex ipſis Actorum verbis, ſubſcriptiones illas non ad poſtremam, ſed ad primam illorum partem referendas eſſe; diſerte enim in ea prima parte legitur: *Et reliquis Epiſcopis, & Sacerdotibus, quorum nomina ſubſcriptiones propriæ manifeſtant.*

Sed quisquiliis hujusmodi diſcutiendis diutius immorari nec vacat, nec lubet. Illud dumtaxat addiderim *Maturninum* illum tuum etiam domeſticis documentis repugnare; nam ſi Eccleſiæ Sabionenſi ante Ingenuinum præfuit, cur *Maturninus* alter, qui ab Ingenuino ſextus eſt, & in Catalogis Sabionenſium Epiſcoporum apparet, non appellatur *Maturninus Secundus*, ſed ſimpliciter *Maturninus*? Repones fortaſſe Catalogorum conditores primum illum *Maturninum* ignoraſſe. Sit ita. Non

igi-

igitur, inquam ego, ex Sacris Diptychis, aut puriore aliquo fonte deducti ſunt Catalogi illi, ſed ad libidinem confiçti; proindeque aut *Maturninum* Ingenuino antiquiorem repudies oportet, aut illo admiſſo, tota Catalogorum tuorum fides & auctoritas corruit, pro qua tamen tuenda manus identidem conſeris.

XI. Quod ad alterum Sabionenſem Epiſcopum a te aſſertum attinet, hoc eſt *Lucanum*, quem invitis Catalogis omnibus, una *Philippi Ferrarii* auctoritate nixus, invehere non erubeſcis (pag. *61.*) mirari ſatis haud poſſum, Virum eruditione præſtantem, & Arti Criticæ non infenſum, qualem te cum in hac, tum in reliquis lucubrationibus tuis præſtas, non pervidiſſe quam infirmum ac debile ſit argumentum illud. Siccine ergo ad Critices Artis regulas, rectæque rationis normam antiquitatem exigis, ut rem primis Eccleſiæ ſæculis geſtam, fide Auctoris, qui nudius tertius floruit, inferioris ſubſellii, & qui non ſine dubitatione loquitur, tanquam veram lectoribus tuis vendites? Quid, quæſo, intereſt tali Auctore, & nullo omnino auctore loqui? Hæcne decent *indefeſſum antiquitatum Sabionenſium ſcrutatorem*, quemadmodum in Epiſtola Nuncupatoria te ipſum appellas? Pudeat te prorſus Bollan-

dianis

dianis viris doctiſſimis objeciſſe (pag. 1.) *Omni fere litterario apparatu ſacro, & profano, ac præcipue MSS. noſtris Codicibus deſtitutos eſſe*. Neque enim decet, in tanta rerum inopia & mendicitate paupertatem aliis te objectare.

Lucani Acta in Tabulariis Eccleſiæ Belunenſis, quæ Sancti ejusdem viri reliquias ſervat, reperiri dicuntur. In iis vocatur Epiſcopus *Brixinenſis*, licet Cæleſtino I. Summo Pontifice, hoc eſt V. Sæculo ineunte, floruerit, quum nempe nulla erat Brixina. Præterea tradunt eadem Acta, Lucanum a ſuis accuſatum, ac propterea Romam uſque progreſſum, quum pallium coram Pontifice ad Solis radios ſiccandum ſuſpendiſſet, non ab ullo illud clavo pependiſſe, ſed iisdem radiis quaſi paxillis quibusdam fuiſſe ſuſtentatum; quod idem legere eſt de S. Florentio Argentoratenſi Epiſcopo apud *Laurentium Surium* Die VII. Novembris. Ex quibus jure quis ſuſpicetur, Acta illa a recentiore quopiam conſarcinatore fuiſſe conficta, qui quum genuinis documentis deſtitueretur, & tamen aliquid litteris conſignare percuperet, aliunde corraſit, quod narrationi inſereret ſuæ. Nihil olim pretermiſere Bollandiani, quo eadem Acta eruerent, at reſponſum retulerunt: *Nihil prorſus extare in ſcriptis*

de

de vita S. Avatiæ, & S. Lucani: id ſolum conſtare, & dici poſſe, quod a populo fideli habeantur in veneratione, & colantur ut Sancti; quare hæc addunt Antuerpienſes: *Ferrarius citat monumenta Eccleſiæ Belunenſis, quæ mirum eſt, ibi hodie amplius non ſupereſſe: an quod Belunenſes ipſi ſatis perſpiciant, pro genuinis admitti vix poſſe?* Quid plura? *Ferrario* ipſo judice in iis *Nonnulla continentur fabulis proxima, veluti, quod urſum, qui ſibi in itinere equum devoraverat, Romam uſque ad Pontificis conſpectum equitaret; ac perdices, quibus in itinere præceperat, ut Romam convolarent, Pontifici donandæ, illæ ante Pontifici adfuerint*. Urſi fabula etiam Romedio noſtro, aliisque Sanctis Viris affingitur. Utut ſit, Lucani Sanctitati nihil ego hic detractum volo. Illud dumtaxat contendo, ſi Eccleſiæ alicujus regimini præfuit, Sabionenſem haudquaquam illam eſſe potuiſſe, quum ea tempeſtate nulla adhuc Sabionæ conſtituta fuerit Eccleſia.

XII. Atque hæc ferme ſunt, Roſchmanne, quæ ut *Anonymi* Mabilloniani fidem atque auctoritatem elideres, & ante Ingenuinum non modo Caſſianum, ſed alios quoque Epiſcopos Sabionenſi Sedi præfuiſſe oſtenderes, a te excogitata fuerunt, quibus ſuffultus, *temere* a me (humanitatis

tuæ

tuæ certe hac vice immemor) ſtatutum fuiſſe contendis (pag. 59.) Ingenuinum primum fuiſſe Sabionenſis Eccleſiæ Præſulem. Nunc vero te ipſum judicem appello, rogoque atque obteſtor, ut attento animo, & a partium ſtudiis alieno perpendas, uter noſtrum rationem ducem rectius ſit ſequutus, uter ad veritatem propius acceſſerit, uter de ipſa Brixinenſi Eccleſia magis meritus ſit: an tu, qui falſis documentis, paralogismis, hariolationibus, fabulis illius dignitatem ac præſtantiam tueri aggreſſus es: an ego, qui veterum ſcriptorum auctoritate, & argumentis (quantum materiæ ratio patitur) firmiſſimis munitus, quæ revera geſta ſunt, eruere tentavi, quodque res ipſa fert, libere edixi.

Erroris argui *Anonymum* Mabillonianum ab ipſomet Cl. Editore his ejusdem verbis aſſeris: *In ordine Sabionenſium Antiſtitum, vulgo Seben, quorum Sedes poſtea Brixinum migravit, ante Ingenuinum ponitur S. Caſſianus; & poſt Ingenuinum undecim alii ante Maſtulonem, qui in his verſibus ſecundus eſt*. Sed falleris, Roſchmanne. Senſum verborum *Mabillonii* aut non adſequutus es, aut te adſequutum non fuiſſe ſimulas. Non enim hæc ideo dixit, quod ullum in *Anonymo* errorem notare voluerit, ſed quod ex eo caſtigandos eſſe

dome-

domeſticos Brixinenſium Catalogos judicaverit . Patet id ex primis *Adnotationum* verbis, quæ ita habent: *Ex premiſſis verſibus*, *quos Sæculo IX. ſcriptos fuiſſe conſtat*, *corrigendi ſunt vulgati Indices Epiſcoporum Metropolis Saltzburgenſis*. Et ſane eos Indices cum *Anonymi* verſibus continuo confert doctiſſimus Editor, & primo quidem quinam Epiſcopi ex Salisburgenſium Antiſtitum Elencho expungendi ſint, diligenter adnotat: deinde ad Ratisponenſes, & Friſingenſes tranſit; atque iis excuſſis, tandem ad Sabionenſes venit, & quid in iis pariter caſtigandum , quid expungendum ſit, verbis modo a te allatis indicat. Illud idem repetit *Mabillonius* in *Annalibus* Tom. II. ad annum DCCXXXVIII. Num. 43. ubi hæc leguntur: *Hæc conſtant ex genuinis Indicibus a nobis editis*, *ex quibus vulgati emendandi ſunt*. *Ceterum Sabionenſis apud Noricos Epiſcopatus paullo ſerius erectus eſt*, *nec ei ullus proprius præfuit Epiſcopus ante Ingenuinum & Maſtulonem*. *In his aliisque immane apparet apud Hundium diſcrimen*. Et ad annum DCCLXX. Num. 29. *Mendoſus eſt apud Hundium*, *ut id in tranſcurſu obſervem*, *primorum Sabionenſium Epiſcoporum Index*, *quem ex pervetuſto codice S. Emmerammi ſic corrige:* Et ſtatim ſubjicit *Anonymi* verſus de Epiſco-

pis

pis Sabionenſibus. Hocne igitur eſt *Anonymum* erroris arguere? Fidem iterum, & ingenuitatem tuam deſidero; non modo enim hic, ſed alibi etiam, nempe pag. 18. *Mabillonium* iis ſcriptoribus accenſes, qui a partibus tuis ſtant, & id ipſum, quod *Hundius*, ſenſere.

XIII. Sane ad *Anonymi* illius vim & auctoritatem, quam habet maximam, infringendam nullum ſupereſſe effugium video, niſi quis obtendat, ejuſdem ætate famam de Caſſiani adventu Sabionam, & Eccleſiæ illius conſtitutione nullam prorſus viguiſſe, deperditis ſcilicet, aut latitantibus veteribus monumentis, quæ poſtmodum ex denſiſſima antiquitatis caligine proſpero ſucceſſu tandem emerſerint. At ſomniare verius, quam ratiocinari illum dixeris, qui eo perſugio utatur. Si enim ad veterum ſcriptorum fidem enervandam id cuique reponere liceat, nullum jam Hiſtoriæ caput, utut validiſſimis teſtibus firmatum, in tuto erit: nihil non fabularum adſtruere nullo negotio quiſque poterit, & vetuſtate conculcata, cujus honor & reverentia apud cordatos quoſvis tanta perpetuo fuit, recentiorum inanibus commentis ac nugis palmam conferre.

Deinde vero quis ſibi perſuadeat, primum Inſtitutorem, cujus nomen & fama

altas

altas ſemper in hominum animis radices figere ſolet, e Brixinenſium memoria penitus excidiſſe; virique illius notitiam, qui novam religionis rationem, novamque vivendi formam invexerat, quive a cæco, in quo tamdiu verſati fuerant, Gentilitatis errore, Evangelii luce illata, tandem eos liberaverat, adeo conſenuiſſe, ut univerſos propemodum lateret; ex quo præſertim ejusdem nomen ob fortiter toleratum pro Chriſti fide martyrium, adeo illuſtre, adeo celebre erat in tota Eccleſia? Eccleſiarum exempla, quæ ut antiquiorem originem jactarent, primos & veros Antiſtites ſuos, fictis ac ſuppoſititiis recenter additis, nominibusque ingeminatis, adeo miſere confunderunt, ut impræſentiarum diſcerni neutiquam poſſint, obvia quidem ac vulgatiſſima ſunt: at Eccleſiæ exemplum, quæ non adeo multis ab exortu ſæculis primum auctorem ſuum ignoraverit, vix certo aliquo, & ex purioribus Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ fontibus hauſto monumento, mihi quisquam probaverit; quod ſcilicet ſacrorum Diptychorum uſus, qui antiquitus obtinebat, ingeſta identidem ſolemniter veterum cujusque Eccleſiæ Præſulum mentione, ſingulorumque nominibus ordine recenſitis, illud vetaret; ex quibus Diptychis *Anonymum* Mabillonia-

nianum cum Sabionenſium, tum ceterorum Antiſtitum, quos ſuis canit verſibus, nomina & ordinem didiciſſe, pro certo atque indubitato habendum.

Verumenimvero quo felici ſidere, quibusve auſpiciis luci tandem reſtituta fuit Caſſiani ſimul ac Brixinenſium gloria? Quis adeo fortunatus, ut ejusdem Sabionenſem Epiſcopatum diuturnitate temporis ex hominum memoria deletum, vitæ denuo reſtituerit? Teſtem nullum *Bartholomæo Tridentino* antiquiorem occurrere, ſuperius animadvertimus. Quæ ſit ſcriptoris illius indoles, quantave auctoritas, itidem adnotatum. Facilitatis, qua in re Hiſtorica verſatur (illudque ipſum de omnibus ferme ejusdem ævi auctoribus jure affirmaveris) luculentiſſimum ſpecimen nobis præbet S. Maxentiæ D. Vigilii Tridentini Epiſcopi matris Vita, quam ab his ille verbis orditur: *Antiquorum ſollertia pervigili ſtudio multa memorabilia poſteris in ſcriptis reliquit, quæ modernorum inertia vanitatibus Sæculi dedita, ex incuria amiſit. Hinc eſt, quod multorum memorabilium Sanctorum geſta, aut ſemiplena, aut ex ſola fama, ſeu etiam ex conjecturis vix poſſint haberi; & quorum nomina ſcripta ſunt in cælis, eorum acta* (non) *ſcripta ſint in terris, & memoria rarior habeatur.* Ex hac

prælocutione compertum ſit, ingenuum hominem ingenue fateri, quod ad S. Maxentiæ res geſtas attinet, quas litteris conſignandas ſuſceperat, nihil plane ei ſuppetere. Quid igitur ageret? Receptum conjectandi morem & ipſe continuo ſequutus eſt, atque ita infit. *Fuit igitur B. Maxentia temporibus Joviniani & Valentiniani I. Imperatorum præclaro Romanorum genere edita, & ſicut nominis ſui teſtatur conſonantia, a Maxentio, quem paullo ante prædictos Prætoriani milites Imperatorem fecerant, Maxentia videtur denominata*. Riſum teneatis amici? Ergo Maxentius Maximiani Herculii, qui Sirmii natus erat, filius, atque adeo natione Pannonius fuerat, Maxentiæ *præclaro Romanorum genere editæ* nomen dederit? Ergo eumdem Maxentium, qui anno CCCVI. a Prætorianis militibus Imperator fuit ſalutatus, *paullo ante* Maxentiæ ortum Imperatorem factum fuiſſe diſcemus, quando hæc *temporibus Joviniani & Valentiniani I.* quorum poſtremus ante annum CCCLXIV. Imperator non eſt renuntiatus, in lucem fuit edita? *Hæc tamen Maxentia* (ita proſequitur *Bartholomæus*) *dicti Maxentii Sacrilegos ritus abhorrens, orthodoxæ fidei cultum ferventiſſime tenebat, & ingenuo viro ejusdem fidei copulata, religioſe Domino deſer-*

deſerviebat. At Vigilii *Acta* Cap. I. Num. 2. diſertis verbis teſtantur, S. illius Martyris parentes poſt ſuam demum in Tridentinum Epiſcopum electionem, *ſui ipſius prædicatione cum ſuis germanis converſos* fuiſſe. Sed ſatis jam ineptiarum audivimus. Quo duce atque auctore *Bartholomæus* noſter Sabionenſem S. Caſſiani Epiſcopatum invexerit, ex his facile quiſque conjicere poteſt; nemo enim non videt, receptam vulgo opinionem, nullis idoneis vadibus, nullo probato documento ſubnixam, ſed vel inde enatam, quod Cathedralis Eccleſia S. illi Martyri olim fuerit dicata, vel quacumque alia demum de cauſſa exortam, ambabus, quod ajunt, ulnis excepiſſe; quam quidem popularem traditionem pro ut fidenter ab eo recepta fuerat, fidentius poſtea aliis venditavit. Præter eam nullus profecto divinus nuntius, nulla cælitus immiſſa lux adfuit, quæ rem oblivione ſepultam atque obſoletam erueret, indicaretque.

XIV. Ceterum quæ de S. Caſſiani generis nobilitate, Chriſtianæ religionis in Rætiis prædicatione, & Epiſcopali dignitate a recentioribus commemorantur, ſeu potius comminiſcuntur, cum veris & genuinis S. illius Martyris Actis, ejus vitæ ratione, ac ætate qua floruit, conciliari

nullo modo poſſunt. Quis enim animo concipiat, nedum certo ſibi perſuadeat, virum non modo nobilitate, ſed etiam doctrina, & ſanctitate conſpicuum, qualem profecto fuiſſe oportet Evangelii Præconem, qui pro Chriſti fide extrema paſſus, tandem ab Eccleſia ſua pulſus fuerat, proindeque ampliſſimo Confeſſoris titulo gloriari merito poterat; quis inquam animo concipiat, viliſſimo ludimagiſtri munere, qui per ſigna & notas pueros ſcribere docet, vitam ſuſtentare coactum fuiſſe? Tam igitur alte ſtertebat ſive Mediolanenſis, ſive Romanus, ſive quicumque alius Epiſcopus, a quo ad Alpes Ræticas miſſus fuerat, ut tot meritis inſignem hominem, qui operam ſuam naviter alio collocare poterat, in tanta præſertim eorum penuria, qui noſtræ religionis fundamenta contra Paganorum impetus jacerent, tanquam piſtrino aliquo incluſum, otio torpeſcere ſineret? Apage nugas.

Verum immortale facinus a Caſſiano præſtitum, ſi te audiamus, omnes latebat. Fidei, conſtantiæ, religionis illuſtria ſpecimina ab eo inter Gentiles pro Chriſto edita, nulli patebant, ne popularibus quidem ſuis, immo ne illis, a quibus miſſus fuerat. Sed quis, quæſo, hæc Lethæis undis immerſerat: quis omnium oculis ve-

lum

lum obduxerat adeo ſpiſſum, ut ne Solem quidem cernerent; immo inquam quis virtutis naturam ipſam mutaverat, ut ea qua ſolet luce, minime coruſcaret? Ne quid interim dicam, neceſſe plane fuiſſe, non modo quæ Caſſianus egerat, ſed ne Caſſianum quidem ipſum de facie non noviſſe Forocornelienſes, cives nempe concivem ſuum: aliqui ſtirpis ſaltem origo a tam vili & abjecto exercitio hominem ſubduxiſſet. Stomacho ſatis valido fuerit, qui hæc concoquat. Ego certe, ut quod ſentio, libere dicam, quid tandem ſit otio & litteris abuti, ſi hujusmodi portenta editis libris Lectoribus ſuis obtrudere non eſt, prorſus ignoro. Deſiderium Epiſcopum redarguit *Magnus Gregorius Epiſtolarum* Lib. IX. Ep. XLVIII. quod *Grammaticam quibusdam exponeret*, hoc eſt, ut ego quidem interpretor, Poëtis enarrandis incumberet, nam id profecto, *Quintiliano* teſte Lib. I. Cap. V. *De Inſtitutione Oratoria*, Grammatici officium eſt. Quanto acrius in Epiſcopo reprehendiſſet Notarii profeſſionem, quæ æque profana eſt ac Grammatica, multo vero infra illam ſita, neque in tanto viro ferenda? Sane V. Cl. *Zegerus Bernardus Van Eſpen* in *Commentario ad Gratiani Decretum* Part. I. Diſt. LXXXVI. in ea ſententia eſt, ut putet

Deſiderium a S. *Gregorio* Papa objurgatum fuiſſe, *Quod divino cantui immiſceret hujusmodi profanas Grammaticorum fabulationes*. At ſe ipſum ſatis explicat *Gregorius*, & Deſiderii facinus ob oculos ponit poſterioribus ejusdem Epiſtolæ verbis: *Unde ſi poſt hoc evidenter ea quæ ad nos perlata ſunt, falſa eſſe claruerint, nec vos nugis & ſæcularibus litteris ſtudere contigerit, Deo noſtro gratias agemus, qui cor veſtrum maculari blasphemis nefandorum* (puta Jovis, qui a Poëtis canitur) *laudibus non permiſerit*. Ut prorſus demirer, Virum doctiſſimum id Deſiderio huic affinxiſſe, quod de Catholico Epiſcopo quolibet futile plane eſſet ac ridiculum cogitare.

XV. Sed ut ad priora redeamus, quis præterea in Sabionenſium Epiſcoporum ſerie adeo enormem lacunam admiſerit, a Caſſiano nempe ad Ingenuinum, hoc eſt trium Sæculorum, atque eo amplius, ſi ut tu veroſimilius putas (pag. 90.) anno Æræ Vulgaris CCLVII. Caſſianus martyrio ſit coronatus? Nemo igitur poſtmodum Eccleſiæ a tam illuſtri Martyre conſtitutæ curam ſuſcepit ullam, quo Chriſtiana religio ibidem refloreſceret. Quis credat rem Chriſtianam integro ferme Sæculo ante Conſtantini Magni tempora, inter al-

pinas

pinas gentes, hoc eſt rudes, aſperas, ignorantiæ tenebris obvolutas, & idolis deditiſſimas, adeo feliciter creviſſe, ut Eccleſia inibi erigi potuerit, cui Epiſcopus præficeretur? Sane quænam fuerit harum regionum conditio etiam multo poſt, ex S. Vigilii noſtri Actis manifeſtum fit; ex iis enim apparet IV. Eccleſiæ Sæculo inclinante in ipſa Tridentina urbe nullam adhuc ſacram ædem fuiſſe: in ipſo vero Tridentino agro martyrio a Paganis affectos Siſinnium, Martyrium, & Alexandrum; quod paullo poſt ipſimet S. Vigilio obtigit. Quid, quod Brixiana Diœceſis multum debet Vigilii noſtri laboribus in Evangelio annuntiando, ut eadem Acta teſtantur?

Argumenta, quæ ex Patrum auctoritate ducis (pag. 43.) quo Rætiis Chriſtianæ fidei lumen mature affulſiſſe probes, proindeque minime mirum videri debeat, in iis Eccleſiam a Caſſiano inſtitutam fuiſſe; confutationem utique nullam merentur; ludere enim potius in re gravi, quam ſerio aliquid probare voluiſſe videris. *Innocentius I.* Pontifex ait: *Manifeſtum eſt in omnem Italiam nullum inſtituiſſe Eccleſias, niſi eos, quos venerabilis Apoſtolus Petrus, aut ejus Succeſſores, conſtituerint Sacerdotes.* Inde tu infers: *In omni igitur Italia jam*

 con-

conſtitutæ erant Eccleſiæ, & Epiſcopi. Continuo vero ſubdis: *In Rætia igitur, quæ ad Italiam tum certo pertinuit, pariter conſtitutas fuiſſe, vix dubitare licebit*. Egregia porro argumentatio, & quæ quantum in Dialecticis profeceris, una ſatis oſtendat. *De aliquo litterarum Magiſtro* (utor verbis D. *Auguſtini* in Lib. *De Prædeſtinatione Sanctorum* Num. 14.) *qui in civitate ſolus eſt, dicimus, omnes iſte hic litteras docet*. Si inde quiſpiam inferret: ergo omnes diſcunt, nonne rideres? Ride igitur argumentationem tuam, quæ huic quam ſimillima, immo una eademque eſt. Quemadmodum enim ex *Auguſtini* dicto recte quidem infertur, neminem diſcere niſi ab illo Magiſtro: perperam vero, omnes diſcere; ita ex *Innocentii* ſententia argui ſane poteſt, nullam in tota Italia Eccleſiam fuiſſe inſtitutam, niſi ab Epiſcopis a Romanis Pontificibus initiatis: nequaquam vero per omnia Italiæ loca Eccleſias ab illis excitatas fuiſſe.

XVI. Hactenus ad explodendum Sabionenſem Caſſiani Epiſcopatum diſputatis maximum inſuper ex eo robur accedit, quod Imolenſes, ut liquet ex Anonymo auctore *Chronici Imolenſis* apud *Ughellum* Tom. II. *Italiæ Sacræ* in Epiſcopis Imolenſibus, in ea aliquando fuerint ſenten-

tia,

tia, ut putarint, Caſſianum e Sabiona Germaniæ urbe Forumcornelii conceſſiſſe, ac deinde ad Pontificiam infulam a ſuis evectum: contra vero Brixinenſes exiſtiment e Forocornelii Sabionem miſſum, ibique Epiſcopum effectum. Quæ ſententiarum diſcrepantia ac varietas traditionem utramque de illius Martyris Epiſcopatu prorſus evertit; perſpicue id enim oſtendit veteri eam probatoque teſte caruiſſe, ſolaque vulgi opinione, quæ natura ſua vaga ac mobilis eſt, fuiſſe ſubnixam. Fabulam tu quidem vocas eam *Chronici Imolenſis* traditionem (pag. 19.) at ſi Imolenſes illud idem de tua pronuntiarent, neutiquam video qua ratione os iisdem obſtrueres.

Neque ſpernenda omnino videtur eſſe *Matthiæ Burgklechneri* animadverſio, qua ex rariore cultu S. Caſſiano a Teriolenſibus præſtito, ejusdem Evangelii in hac regione prædicationem, & Eccleſiæ conſtitutionem in dubium revocavit. Quis enim ſibi fingat primo Paſtori, primo Evangelii Præconi, rara adeo templa erecta fuiſſe? Si enim duo, aut tria excipias, nullum omnino in tota qua late patet ampliſſima hac Provincia videre eſt, præter Brixinenſe: quum interim S. Vigilio Tridentino Epiſcopo, qui tamen primus non fuit, ſexdecim omnino ſacræ ædes in Terioli dicatæ

catæ conſpiciantur, quibus fortaſſe non paucæ aliæ addi poſſent.

Reponis (pag. 34.) hoc ideo factum, *Quia celebre erat ejus martyrium in tota Eccleſia, ejusque geſta Romam miſſa, a Summo Pontifice approbata, atque inſignis per ea parta eſſet victoria;* quaſi vero Caſſiani martyrium minus celebre fuerit in tota Eccleſia. Sed nonne Siſinnii, Martyrii, & Alexandri, qui a tot SS. Patribus ſummis laudibus efferuntur, martyrium æque celebre, immo etiam celebrius erat martyrio Vigilii, & nihilominus quibus templis, ſi unum alterumve excipias, illorum memoria colitur? Contra S. Zeno Veronenſis Epiſcopus, Martyr, ut videtur, minime fuit; & tamen quam late pateat ipſius cultus, quot templa non modo in Veronenſi Diœceſi, ſed per univerſam propemodum Italiam, & extra Italiam pariter, illi excitata fuerint, luculenter oſtendunt ejusdem Operum docti atque eruditi editores *Petrus* & *Hieronymus* fratres *Ballerinii* in *Prolegomenis Zenonianis Diſſertatione* III. Cap. IV. §. I. Scilicet Anaunienſes Clerici, quamquam Martyres, quia tamen non fuerunt primi Evangelii Præcones, non Epiſcopali, immo nec Presbyterali dignitate inſigniti, ſed Vigilii ipſius operarii, ab eo in Anauniam miſſi, illo-

rum

rum gloria ipſi quodammodo ceſſit. Zeno autem Epiſcopus, & Vigilius tum Epiſcopus, tum etiam Maryr, ambo autem, licet non omnino primi Evangelii præcones, quia tamen hic Tridentinam, ille Veronenſem urbem univerſam ad Chriſtianam religionem converterunt, eam nominis, & cultus celebritatem nacti ſunt. Porro quod quispiam primus in aliquam regionem Evangelii lumen inferat, Eccleſiam ibi conſtituat, Epiſcopali dignitate condecoretur, poſtremo etiam martyrii palmam adipiſcatur, & tamen adeo raro atque exili cultu a ſuis honoretur, mirum, ne dicam prodigioſum videri merito debet.

Quæ ſubdis Sanctorum celeberrimorum exempla, qui tamen ampliori cultu non gaudent, ut laudatorum Martyrum Anauninenſium, S. Prosdocimi, S. Lucii, S. Romedii, S. Lucani Sabionenſis, & B. Hartmanni Brixinenſis Epiſcopi; minus appoſita ſunt, neque enim ſinguli adeo celebres fuere, ut tu nimis aſſeveranter affirmas, quum illorum aliquis obſcuriſſimus etiam ſit: nullus autem iis prærogativis inſignitur, quibus Caſſianus, ſi quidem præter martyrium, de quo nemo diſputat, etiam Epiſcopi, & primi Evangelii Præconis munere gloriari poſſet.

Neque vero ſola cultus raritas eſt, quæ Caſ-

Caſſiani Epiſcopatum & prædicationem ſuſpectam faciant, ſed illud inſuper animadverſione dignum, cultum eidem præſtitum non adeo antiquum eſſe, ſi quidem, ut tu (pag. 28. 76.) conjicis, ipſa Sabionenſi Eccleſia, Theodone II. Duce Boiis imperante, S. Caſſiano fuerit dicata; Theodo quippe ille, ut *Marco Hanſizio* Tom. II. *Germaniæ Sacræ* pag. 59. Num. 52. adnotatum, poſt annum demum DCCXVIII. diem obiit. Primo igitur Sabionenſium Paſtori, primo Epiſcopo, primo Eccleſiæ conditori tam ſero a ſuis publicus cultus exhibitus, tam ſero ſacra ædes erecta? Tanti igitur beneficii parum adeo immemorem dicemus Sabionenſem Eccleſiam, ut inſignem hunc ſuum Patronum, tot nominibus colendum, ingratiſſime tamdiu neglexerit?

Quod addis de S. Vigilii Tridentini Geſtis, ea ſcilicet Summi Pontificis auctoritate roborata, atque inde inſignem partam fuiſſe victoriam, ex quo nominis illius celebritatem repetendam eſſe contendis; moneo totum id ſubleſtæ fidei eſſe, utpote erutum ex auctario, quod S. illius Epiſcopi Actis additum fuit; cui panno temere ab interpolatoribus aſſuto, tam longe abeſt, ut Vigilii gloria accepta referri debeat; quin potius veris & genuinis S. ejusdem

Mar-

Martyris Actis non parum eum officere exploratiſſimum ſit. Audi V. Cl. quem merito maximi facis, *Scipionem Maffejum Veronæ Illuſtratæ* Part. I. Lib. VIII. pag. 213. *Negli Atti di S. Vigilio, benchè impaſtricciati di giunte, e però di poca autorità, ſi legge &c.* Quod tamen ante ipſum monuerat *Daniel Papebrochius*, cujus in ſuo ad ea Acta *Commentario Prævio* hoc de iis eſt judicium: *Itaque his omiſſis, ſola prima damus, ſi non omnino primigenia, tamen (excipiendo quædam ſub finem addita, vel mutata, & priores fortaſſis lineas) primigeniis proxima.* Vide ejusdem *Papebrochii* in ea *Adnotationes.*

XVII. Dixi ſuperius Brixinenſium monumenta, quibus Sabionenſis Eccleſiæ hiſtoria continetur, non adeo ſincera & antiquitati conſona videri, quin, ſi ad examen revocentur, in contrariam potius ſententiam, ſaltem quod ad partem ipſorum aliquam pertinet, pedibus manibusque eundum ſit. Id ne gratis a me aſſertum fuiſſe putes, ſimulque ne cuiquam mirum videatur, Brixinenſes Patriæ ſuæ decus uberius amplificare quam veritas fert; juvat nunc Ingenuini, quod alterum eſt Eccleſiæ Sabionenſis lumen, Acta paullisper expendere, quo ſcilicet judicium ferre liceat, num & huic forte plus tribuatur

quam

quam veterum auctoritas, & ratio ipſa poſtulat.

Prima, quæ hujus Epiſcopi occurrat mentio, eſt in ſupplici Libello a Schismaticis Aquilejæ Epiſcopis Mauritio Imperatori oblato anno Æræ Vulgaris DXCI. ubi inter Epiſcoporum ſubſcriptiones, & quidem primo loco, legere eſt: *Ingenuinus Epiſcopus S. Eccleſiæ Secundæ Rætiæ*. Ejusdem viri meminit *Paullus Diaconus* Lib. III. Cap. XXVII. *de Geſtis Langobardorum* recenſens nomina Schismaticorum Præſulum, qui Marianenſi Conciliabulo interfuerunt anno DXC. vel DLXXXVII. ut *Bernardo de Rubeis* viſum eſt; quod repetit *Diaconus* in *Appendice ad Eutropium* Lib. XVIII. Poſtremo idem Auctor Lib. III. Cap. XXXII. *De Geſtis Langobardorum* Ingenuini facinus refert, qui una cum Agnello Tridentino Epiſcopo magnam pecuniæ vim contulit, ut caſtri cujusdam cives, quos Franci Mauritio imperante captivos abduxerant, in libertatem aſſereret, redimeretque. Nihil præterea de hujus Epiſcopi geſtis ad nos transmiſit antiquitas. Num a Schismate tandem receſſerit: ubi, quando, & quo mortis genere obierit, ſilent veteres ſcriptores ad unum omnes; adeo ut ſi ex iis, quæ memoriæ prodita ſunt, de eo judicium ferendum

ſit,

ſit, in ſchismate mortuum pro ut in ſchismate vixerat, ſtatuendum plane videatur.

At obſtat cultus, quem in Brixinenſi Eccleſia jamdiu obtinuit, & *Martyrologii Romani* auctoritas, in quo una cum Albuino Brixinenſi Epiſcopo Sanctorum faſtis adſcribitur. Ingerit igitur ſeſe hic nobis V. Cl. *Joannes Bollandus*, qui ad Diem V. Februarii ejusdem res geſtas expendit, aitque fieri omnino potuiſſe, ut veritati tandem manus dederit, *Maxime poſtquam Theodelinda Regina, primum in partes defenſorum Trium Capitulorum perducta, deinde ſtudio S. Gregorii ad communionem Catholicorum erat revocata; cum eſſet ceteroqui vir bonus, & miſericordiæ operibus deditus.*

At quid commune Theodelindæ Langobardorum Reginæ cum Ingenuino fuit, cujus Diœceſis Langobardorum imperio minime parebat? Liceat id conjectare de Venetiæ Epiſcopis, qui ſubjectas Theodelindæ Diœceſes regebant, non de iis, qui ab illius dominio diſſociabantur. Immo ne Venetorum quidem Præſulum aliquem S. Gregorio vivente Apoſtolicæ Sedi caput ſubmiſiſſe conſtat. *Sed unanimes elegiſſe Candidianum Provinciales Epiſcopos omnes* (ait Monumentorum Eccleſiæ Aquilejenſis doctiſſimus illuſtrator *Bernardus Maria de*

Ru-

Rubeis Cap. XXXIII. Num. 2.) *difficile dictu, cum illorum neminem, qui degebant in Langobardorum ditione, a Schiſmate hoc tempore* (anno DCVI. altero poſt D. Gregorii mortem anno) *revocatum ſciamus. Quatuor ut ſummum Epiſcopos Iſtriæ, Schiſmate depoſito, ad unitatem Eccleſiæ veniſſe, colligimus ex Epiſtolis Gregorii Magni, Petrum, Providentium, Firminum, & illum qui propria ſede relicta, in Siciliæ partibus degebat.* Quod ſi Epiſcopi, qui Principi parebant ab errore jam revocato, & qui eos ad Eccleſiæ unitatem compuliſſe, aut ſaltem adhortaſſe veroſimillimum eſt, errorem tamen non depoſuerunt; quid quæſo ſperandum de iis, qui Principe non reclamante, in ſua ſententia conſiſtere ſinebantur?

Verum enimvero ſi cultus memorati nulla alia, eaque longe veroſimilior, afferri poſſet origo, integrum profecto cuique eſſet hujusmodi conjecturis, quamquam nullius pane roboris, aliquid tamen dare. Nunc quum aliud quoque in cauſſa eſſe potuerit, cur Ingenuinus tanquam Sanctus, licet nullo ſuo merito, & habitus olim ſit, & habeatur etiamnum, *Bollandi* ſententiæ prorſus valedicendum eſſe arbitror. Id ut planum fiat, altius aliquanto (breviter tamen) res eſt repetenda.

XVIII.

XVIII. Scitum eſt apud Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ ſtudioſos, Vigilium Romanum Pontificem, qui anno DXL. electus fuit, emiſſo ab Imperatore Juſtiniano contra *Tria Capitula* edicto vehementer reſtitiſſe, quod, illis damnatis, auctoritatem Concilii Calchedonenſis labefactari judicaret. Exinde re melius diſcuſſa, quum cognoviſſet ſalva Concilii illius reverentia *Tria Capitula* damnari poſſe, damnavit illa, ſimulque ad Mennam Conſtantinopolitanum Præſulem *Judicatum* miſit adjecta hac clauſula: *Salva in omnibus reverentia Synodi Calchedonenſis*. Ea res totum propemodum Occidentem in eum, quaſi Synodi illius violatorem concitavit, adeo ut Africani Antiſtites a Catholica communione eumdem excluderent. Pontifex ut turbas has compeſceret, *Judicatum* ſuum ſibi reſtitui curavit, & quæſtionem omnem de *Tribus Capitulis* uſque ad Concilium ſub anathematis pœna interdixit. Interea Juſtinianus, qui Eccleſiæ negotiis libentiſſime ſeſe immiſcebat, novum contra *Tria Capitula* edictum emiſit, & Conſtantinopoli anno DLIII. Synodum indixit Univerſalem, in qua *Tria Capitula*, *id eſt Theodorus impius Mopſveſtenus cum nefandis ejus conſcriptis, & quæ impie Theodoretus conſcripſit, & impia epiſtola, quæ dicitur Ibæ, & de-*

& defenſores eorum damnati ſunt. Huic Synodo (cujus celebrationi Vigilius ipſe alioqui conſenſerat) non modo intereſſe noluit Pontifex, ſed etiam edito *Conſtituto*, negavit *Tria Capitula* damnari poſſe, Conciliique, a quo damnata fuerant, decreta diu reprobavit; donec tandem ſtudio veritatis mutata ſententia, *Conſtitutum* pro *Tribus Capitulis* abrogavit, & Synodum confirmavit auctoritate ſua, quæ Synodus Concilium Œcumenicum V. Conſtantinopolitanum vero II. appellatur.

His peractis Catholici per Orbem Epiſcopi quamplures, quibus Vigilii acta non probabantur, & quæ a prudentia maturoque conſilio profecta fuerant, inconſtantiæ & levitati tribuebant, non modo ſummo Eccleſiæ Magiſtro ac moderatori obedientiam præſtare detrectarunt, ſed caput etiam contra eumdem attollere non ſunt veriti, & *Tria Capitula* acerrime defendere, eo obtentu, quod citra Calchedonenſis Synodi injuriam damnari illa haud poſſent. Horum omnium pervicaciſſimi fuere Aquilejenſis Eccleſiæ Suffraganei, hoc eſt Rætiæ, Norici, Iſtriæ, & Venetiæ Epiſcopi, qui ſchiſmate facto, diu multumque cum ſuo Metropolita a Romanæ Eccleſiæ communione ſejuncti, illud foverunt. Unitatem primus diſſolvit Macedonius Aquilejenſis

Epiſ-

Epiſcopus, cui Paullinus, & Probinus ſchiſmatici ordine ſucceſſere. Probinum excepit Elias, non modo ſchiſmaticus ipſe, verum etiam ſchiſmaticorum dux obfirmatiſſimus, quem Pelagius II. Summus Pontifex, quum paterna lenitate nihil proficere animadverteret, vi compellere decrevit, ut una cum refractariis Epiſcopis ad officium rediret, Smaragdi Ravennæ Exarchi opera ad hoc uſus, qui terrore ac minis eos inſequi non deſtitit. Elia defuncto, Aquilejenſis Eccleſiæ regimen ſuſcepit Severus, qui deceſſorum veſtigiis inſiſtens, unitate & ipſe diſciſſa, Matri Eccleſiæ obtemperare abnuebat. Smaragdus igitur, quum Iſtriæ urbes inviſeret, ad Gradum claſſem appulit, Severum in Eccleſia cepit, & injuriis affectum, Ravennam cum tribus aliis Epiſcopis perduxit, ubi coram Joanne Archiepiſcopo Ravennate, eum *Tria Capitula* damnare coegit. At Severus paullo poſt ad ſuos reverſus, non modo in priſtinum ſchiſma eſt relapſus, revocata in Marianenſi Conventiculo a ſchiſmaticis coacto, quam cum Ravennate Epiſcopo inierat, communione, verum etiam tres ad Mauritium Imperatorem contra S. Gregorium Magnum Summum Pontificem Libellos miſit, ac demum in ſchiſmate obiit; quod quidem ſchiſma multos adhuc poſt

annos perduravit, donec modo his, modo illis Suffraganeis Aquilejæ Epiſcopis ad Romanam Eccleſiam accedentibus, tandem & ipſe Metropolita agnito diuturno deceſſorum errore V. Œcumenicam Synodum recepit, & ſchiſmate ejurato ad Catholicæ Eccleſiæ unitatem rediit.

XIX. Ex hactenus dictis liquet, antequam eadem V. Synodus *Tria Capitula* damnaſſet, & Vigilius Summus Pontifex calculo ſuo damnationem illa ratam feciſſet, *Tria Capitula defendere*, idem omnino fuiſſe ac cum Eccleſia Catholica Romanoque Pontifice ſentire: verum poſt latam contra *Tria Capitula* cum ab Œcumenica Synodo, tum a Summo Pontifice ſententiam, eadem condemnare nolle, temerarium quidem fuit: at a condemnantibus communione divelli, etiam ſchiſmaticum.

Porro in hiſtoria V. Synodi, ac Schiſmatis Aquilejenſis (quæ revera variis diſſidiis & viciſſitudinibus implicatur) penitius cognoſcenda, mirum eſt quot illuſtres magnoque nomine viri cæſpitaverint. *Andreas Dandulus* doctiſſimus Venetorum Dux in *Chronico Veneto*, quod *Rerum Italicarum* Tom. XII. V. Cl. *Ludovicus Antonius Muratorius* edidit, ita ſcribit: *Hoc tempore Schiſma maximum in Venetia, & Liguria,*

ria, *&* *Iſtria exortum eſt*. *Quia Macedonius Aquilejenſis Epiſcopus*, *&* *Honoratus Mediolanenſis*, *&* *Joannes Ravennas Epiſcopi cum ſuis Suffraganeis Tria Capitula Calchedonenſis Synodi*, *quæ in Concilio nuper Conſtantinopoli peracto comprobata fuerant*, *confiteri*, *&* *recipere nolebant*. At V. Synodus proſcripſit, non comprobavit *Tria Capitula* Concilii Calchedonenſis; neque Schiſmaticorum crimen in eo poſitum erat, quod illa *confiteri*, *&* *recipere nollent*, ſed quod ſpreta Romanæ Sedis auctoritate, damnare recuſarent. Idem Auctor Eliam Schiſmaticorum Aquilejenſium peſſimum, *Venerabilem Epiſcopum* vocat.

V. Cl. *Henricus Noriſius* Cardinalis Cap. IX. §. IV. *Diſſertationis Hiſtoricæ de Synodo V.* teſtis eſt, Utini in Patriarchali Aula hoc elogium Severo Schiſmatico inſcriptum legi: *Severus*.... *Ravennam injurioſe ductus coactusque Manichæis aſſentire*, *a Gregorio I. Papa ad catholicam veritatem redire revocatus*, *quam in Epiſcoporum provinciali Synodo publice profeſſus*, *ſancte vixit*, *obiitque*. Verum quum Ravennam a Smaragdo injurioſe ductus fuit Severus, non Manichæis, ſed Catholicæ Eccleſiæ aſſentiri fuit coactus, ſcilicet *Tria Capitula* damnando, quod ipſe cum collegis Schiſmaticis renuebat; neque in Provinciali

Synodo, hoc eſt Marianenſi, Catholicam veritatem eſt profeſſus, ſed initam cum Joanne Ravennate Catholico Epiſcopo communionem revocare a Schiſmaticis compulſus fuit: multo vero minus *Sancte vixit obiitque*, qui Schiſmaticorum ſignifer fuit; qui non modo ipſe ab Eccleſiæ unione abhorruit, ſed & Firminum Epiſcopum Tergeſtinum præmiis ad Schiſma pellexit, & recuſantem diris modis afflixit; qui contra S. Gregorium Magnum ſemper ſtetit, ejusque pia vota datis ad Mauritium Imperatorem litteris temere eluſit; uno verbo qui pertinax in quo vixerat Schiſmate, tandem mortuus eſt. Quare appoſite jam laudatus Cl. Vir hoc epiphonemate narrationem claudit: *Ita & muri ſuas fabulas cantant*.

Nihilo tamen ſecius eamdem fabulam recinunt *Onuphrius Panvinius* Lib. V. *Antiquitatum Veronenſium* Cap. IX. *Joannes Candidus Antiq. Aquilejenſ.* Lib. III. *Wiguleus Hundius* in *Metropoli Salisburgenſi*, *Hieronymus Rubeus* Lib. IV. *Hiſtor. Ravennat.* eoſque ſequuti recentiores *Palladius* Lib. I. *Hiſtor. Forojulienſ.* & *Ughellus* Tom. V. *Italiæ Sacræ* in tabulis Patriarcharum Aquilejenſium, & alibi ſæpius, qui ſcribunt Severum Ravennæ Joanne Epiſcopo cogente Manichæorum hæreſi nomen dediſſe; atque ita ampliſſimum Antiſtitem, cui

S. *Gre-*

S. *Gregorius Magnus* libros *De cura Paſtorali* dicavit, ac tot litteras dedit, cujusque morti ſe vehementer indoluiſſe teſtatur Lib. 4. Epiſt. XXIII. turpiſſimo crimine infamant.

In eadem Utinenſi Aula de Elia Aquilejenſi Epiſcopo Schismatico idem propemodum fingi *Noriſius* auctor eſt; legitur enim ibidem in Manichæorum illum hæreſim dilapſum, Pelagii Papæ litteris revocatum fuiſſe; quæ fabula ad rerum Forojulienſium Scriptores, laudatum *Ughellum*, aliosque deinde promanavit.

Sed in hiſtoria Schismatis Aquilejenſis enarranda nemo turpius alucinatus eſt *Paullo Diacono* Langobardorum Hiſtoriographo inſigni, qui eam adeo pervertit, ut Schismatis illius indolem ac rationem penitus ignoraſſe videatur. Primo enim de Pelagio II. Romano Pontifice Lib. III. Cap. XX. *De Geſtis Langobardorum* ait: *Hic Pelagius Eliæ Aquilejenſi Epiſcopo nolenti Tria Capitula Calchedonenſis Synodi ſuſcipere, epiſtolam ſatis utilem miſit, quam B. Gregorius, quum eſſet adhuc Diaconus, conſcripſit*. Immo vero *Tria Capitula* rejicere ac damnare nolebat Elias, & quod deterius eſt, ſe a recipientibus & damnantibus communione ſeparaverat, quod ſummopere Pelagio diſplicebat, atque ob id memoratam eidem Epiſtolam ſcripſit.. Idem *Paullus*

lus Lib. III. Cap. XXVII. auctor eſt, Severum Aquilejenſem Epiſcopum a Smaragdo compulſum fuiſſe *Communicare Joanni Ravennati Epiſcopo Trium Capitulorum damnatori*, *qui tempore Pape Vigilii vel Pelagii a Romanæ Eccleſiæ deſciverat ſocietate*, & paucis interjectis ait: *Smaragdum Patricium a Dæmonio non injuſte correptum*, *Conſtantinopolim remeaſſe*. Qua ratione Catholicum Epiſcopum, & Catholicæ fidei vindicem, Schismaticum facit: Smaragdum vero Exarchum Schismaticorum hoſtem acerrimum, qui Apoſtolicæ Sedi ſtrenuam ſemper navaverat operam, *non injuſte* a Dæmone arreptum fuiſſe tradit. Sed lineas omnes prætergreditur *Diaconus*, quum laudato loco hæc continuo addit: *Poſt hæc facta eſt Synodus decem Epiſcoporum* [*in Mariano*, *ubi receperunt Severum Patriarcham Aquilejenſem*, *dantem libellum erroris ſui*, *quia Trium Capitulorum damnatoribus communicaverat Ravennæ*. *Nomina vero Epiſcoporum*, *qui ſe ab hoc Schismate cohibuerunt*, *hæc ſunt &c.* Scilicet errorem vocat ad Matris Eccleſiæ gremium rediiſſe, & ab errore fuiſſe revocatum: a Schismate autem puros, & vere Catholicos facit decem illos Epiſcopos, qui ut Schisma foverent, atque ad id Severum compellerent, Marianenſe Conciliabulum convocave-

verant. Præterea *Paullus* Lib. II. Cap. X. Paullinum Aquilejenſem Epiſcopum *Beati* titulo inſignit, qui Paullinus infandi Schismatis princeps fuit, Synodum Provincialem coegerat, ut de V. Univerſali Synodo, ſpreta Romanæ Sedis auctoritate, judicium ferret, & a Pelagio Summo Pontifice dictus eſt *in ſchismate maledictus*. *Fratres Ballerinii* in Diſſertatione *De Patriarchatus Aquilejenſis origine* Tom. 4. Operum Cardinalis *Noriſii* pag. 1066. *Paullo Diacono* inſuper vitio vertunt, quod *Candidianum Epiſcopum Gradenſem Catholicum, ex Schismaticorum locutione Schismaticum vocaverit: & Severum, quum Ravennæ Catholicis adhæſit, Manichæis accenſuerit*. Quæ duo tamen nullibi apud eum Auctorem expreſſe legas.

Henrico Noriſio Joannem etiam *Diaconum*, qui S. Gregorii Magni res geſtas litteris conſignavit, perperam Aquilejenſis Schismatis hiſtoriam repræſentaſſe viſum eſt, quum Lib. III. Cap. I. de S. illo Pontifice ſcripſit: *Jam Ligures, Venetos, Hiberos, aliosque a ſchismate ſub Libello confeſſos Calchedonenſem Synodum venerari compellens ad unitatem S. Eccleſiæ revocarat. Errat* (ſubdit *Noriſius* Cap. IX. §. V. laudatæ *Diſſertationis*) *dum aſſerit ſchismaticos Gregorio compellente Synodum Calchedo-*

do-

donenſem veneratos eſſe, quum illi ob prætenſam venerationem erga Synodum Calchedonenſem Gregorio, uti diximus, contradicerent. Quod idem repetit *Bernardus Maria de Rubeis Monumentorum Eccleſiæ Aquilejenſis* Cap. XXXII. Num. 2. At quod pace tantorum virorum dictum ſit, palam eſt eos mala interpunctione deceptos, ſenſum verborum *Joannis Diaconi* minime aſſequutos fuiſſe. Non enim ait *Joannes* a Gregorio Calchedonenſem Synodum venerari compulſos, atque a Schismate ad unitatem Eccleſiæ revocatos fuiſſe Epiſcopos *ſub libello confeſſos*, ex quibus verbis nullus pæne eruitur ſenſus: ſed eosdem *ſub libello confeſſos Calchedonenſem Synodum venerari*, hoc eſt emiſſa Profeſſione, in qua Synodum illam ſe venerari confitebantur, nulla interim V. Synodi (ne ſcilicet pax turbaretur, ut ex ipſius S. *Gregorii* Epiſt. XXXIX. Lib. IV. liquet) mentione injecta, a Schismate, Gregorio compellente, ad unitatem S. Eccleſiæ revocatos fuiſſe.

XX. Sed ut ad *Paullum Diaconum* revertamur, dici vix poteſt, quot, quantosque viros celeberrimi illius Scriptoris auctoritas in errorem adduxerit, qui rem minime perpendentes, pro ut illam ab eo acceperant, fideliter retulerunt. Eumdem errorem errarunt *Hiſtoriæ Miſcellæ* ſcri-

ptor,

ptor, Auctor *Chronici Patriarcharum Aquilejenſium*, quod poſt Cl. *Muratorium* publici juris fecit laudatus *Bernardus de Rubeis* in *Appendice* ad *Monumenta Eccleſiæ Aquilejenſis*; *Joannes Diaconus Veronenſis* XIV. Sæculi Scriptor in *Hiſtoriis Imperialibus* pag. 160. col. 4. quod opus nondum typis editum Veronæ in Maffejana Bibliotheca aſſervatur; *Bartholomæus Tridentinus*, *Petrus Calo* in Vita Ingenuini, quam ex *Bartholomæo* ſumit; *Petrus de Natalibus*, *Marcus Antonius Sabellicus*, *Leander Albertus*, *Philippus Ferrarius*, & quod magis mireris, *Carolus Sigonius*, inter principes XVI. Sæculi litteratos viros merito connumerandus; immo recte monet laudatus *Noriſius*, ex eo *Paulli Diaconi* lapſu ſiniſtram illam de Manichæa Eliæ & Severi hæreſi opinionem effluxiſſe, quæ tot deinde illuſtribus ſcriptoribus fucum fecit. Idem ſentiendum non modo de *Andreæ Danduli*, ſed de innumerorum propemodum auctorum alucinationibus, quas hic recenſere nimis longum foret. Illud nunc monuiſſe ſufficiat, Patres in Synodo Mantuana, cujus ſuperius mentio facta eſt, congregatos, ad eumdem ſcopulum alliſiſſe, veramque Schismatis Aquilejenſis hiſtoriam prorſus ignoraſſe; in qua quidem Synodo præter Æmiliæ, Liguriæ, & Venetiæ

hetiæ Epiſcopos admodum XX. interfuerunt: *Vir venerabilis & Sanctiſſimus Benedictus Epiſcopus, & Leo reverendiſſimus Diaconus Bibliothecarius, Legati videlicet Sanctæ Romanæ Eccleſiæ, habentes locum Beatiſſimi Papæ* Eugenii; *Sychardus Palatinus Presbyter, & vir ſpectabilis Theoto, a præfatis Auguſtis directi; Petronas quoque Ravennatis reverendiſſimus Archiepiſcopus, atque Angelpertus Sanctiſſimus Mediolanenſis Archiepiſcopus.*

Porro ſi *Paullus Diaconus* vir ſua ætate nemini ſecundus, *propter ſcientiam litterarum* (ut *Sigebertus Gemblacenſis* Cap. LXXX. *De Scriptoribus Eccleſiaſticis* teſtis eſt) *a Carolo Magno Imperatore adſcitus*, & quod caput eſt, ipſius Eccleſiæ Aquilejenſis Diaconus: ſi *Landulphus Sagax*, ſeu quicumque alius eſt *Hiſtoriæ Miſcellæ* auctor: ſi *Andreas Dandulus* Venetorum Hiſtoriographus præclariſſimus, immo Venetæ Hiſtoriæ pater: ſi *Bartholomæus Tridentinus*, quem tu *Patriæ noſtræ decus* appellas: ſi innumeri illo etiam celebriores ac nobiliores docti viri, qui Eccleſiæ res perſequuti ſunt; ſi denique tot non modo ſanctitate, verum etiam doctrina conſpicui Præſules, præcipue Rampertus Brixienſis Epiſcopus ſcriptis editis clarus, in eumdem, in quem *Paullus Diaconus* impegit erro-

errorem, una omnes incidere, ut tanquam Catholicæ veritatis propugnatores ſuſpicerent, laudarentque Schismaticos Aquilejæ Epiſcopos, quorum inter primos Ingenuinus noſter fuit; cui mirum videri debeat, unam Brixinenſem Eccleſiam eodem errore involutam fuiſſe, atque adeo hunc ſuum Præſulem ab omnibus venerationi habitum, religioſe coluiſſe? Mihi certe mirandum potius videretur, ſi communi medii ævi errori & ipſa libentiſſime non ſubſcripſiſſet. Ex hoc igitur fonte tum excellentem de Ingenuini Sanctitate opinionem, tum cultum ipſi a Brixinenſibus jamdiu præſtitum, originem traxiſſe ſuſpicari par eſt, quæ omnia *Martyrologii Romani* reformatoribus occaſionem deinde præbuerunt Sanctis illum adnumerandi.

XXI. Id ut magis magisque firmetur fiatque evidentius, quibus tabulis Ingenuinus in *Romanum Martyrologium* ſub *Genuini* nomine tandem illatus ſit, nunc breviter exploremus. *Aliqui codices* (verba ſunt Cardinalis *Baronii* in ſuis ad id *Adnotationibus* Nonis Februarii) *pro Genuino legunt Ingenuinum, cujus meminit Paullus Diaconus de Geſtis Langobardorum Lib. III. Cap. XII. Scripſit ejus vitam Bartholomæus Tridentinus. De Genuino & Albino ſimul Petrus in Catalogo Lib. III. Cap. LXXXV.*

Fuit

Fuit prior Epiſcopus Sabionenſis, qui quum temporibus Langobardorum in exſilium pulſus eſſet, ibi mortuus eſt; corpus autem ejus Brixinonem translatum eſſe, aſſociatumque S. Albino Epiſcopo Brixionenſi, idem Auctor teſtatur.

Ex his liquido conſtat, *Bartholomæum Tridentinum*, & *Petrum de Natalibus* ſanctitatis Ingenuini teſtes eſſe antiquiores; *Martyrologium* enim S. *Hieronymo* tributum, quod omnium vetuſtiſſimum judicatur; *Beda*, *Florus*, *Rabanus*, *Ado*, *Uſuardus*, *Notkerus*, aliique Martyrologi de illius ſanctimonia nullam nobis fidem faciunt. *Bartholomæi* lucubrationem *Baronium* minime legiſſe videtur, eamque dumtaxat ex fide *Petri de Natalibus* laudaſſe, qui *Petrus* ſuam *De S. Ingenuino Epiſcopo* narrationem his verbis claudit: *Hæc Frater Bartholomæus*; quare eam, ut in rebus ignotis fere fit, non ipſe tantum Annalium Eccleſiaſticorum conditor, ſed alii quoque pluris fortaſſe fecerunt, quam ratio ipſa poſtulat. Præſtat igitur hic fontem propius inſpicere, quidve de iisdem Sanctis *Bartholomæus* memoriæ prodiderit, ante omnia in medium afferre, quum præcipue non adeo prolixa narratio ſit, ut tædium parere alicui poſſit. Ita igitur ille *De SS. Ingenuino, & Albuino* ad fidem Codicis

dicis Bibiiothecæ Barberinæ Num. 2061. in 4. & ex quo ipſe hæc propria manu ante aliquot annos Romæ tranſcripſi: *Ingenuinus, quem S. Paullinus in Geſtis Lombardorum, quæ ſcripſit, clariſſimum aſſerit, Epiſcopus Sabionenſis fuit. Hunc S. Caſſianus præceſſerat, qui Imolæ immolatus, martyrium complevit. Sabiona vero fuit olim Epiſcopalis civitas, & Aquilejenſi Metropoli ſubjecta: nunc autem ſedes translata eſt Brixinam, & ſubeſt Salisburgenſi. Hujus Ingenuini temporibus Lombardi Italiam occupaverant, & duodecimus eorum Rex Authari regnabat. Severus Eliæ in Patriarchatu Aquilejenſi ſucceſſerat, quem Smaragdus Patricius coegit cum quibusdam aliis communicare Joanni hæretico Epiſcopo Ravennati, qui Romanam Eccleſiam contemnebat. Sed S. Ingenuinus cum Beatis Epiſcopis Agnello Tridentino, Petro Altino, Juniore Veronenſi, Hoſentio Vicentino, Ruſtico Tarviſino, Fontejo Feltrino, Agnello de Achilo, Laurentio Belunenſi, Maxentio Julienſi, Adriano Polenſi, huic ſchismati non conſenſerunt. His diebus Franci multa caſtra Tridentinorum fide data everterunt, & caſtrenſes abduxerunt. Ferrugo vero fuit caſtrum forte, ubi ſexcenti viri confugerant, pro quibus Epiſcopi dicti, Ingenuinus Sabionenſis, & Agnellus Tridentinus interceſſerunt oppreſſos.*

ſos. Poſtmodum S. Ingenuinus in pace quievit, cui S. Conſtantius ſucceſſit. Poſt multos annos Brixiam (lege *Brixinam*) *transfertur, & S. Albuinus, ejusdem Eccleſiæ Epiſcopus miraculis clarus Non. Feb. die qua migraverat, ei aſſociatur.*

Jam ex hac narratione palam fit, quidquid de Ingenuino *Bartholomæus* noſter tradit, id ex Langobardorum Hiſtoriographo hauſtum eſſe, atque adeo rem totam ad *Paulli Diaconi* lacunas recidere. In eo fallitur, quod a *Diacono* Ingenuinum *Clariſſimum* vocari ait, mendoſo enim Codice deceptus Lib. III. Cap. XXVII. *De Geſtis Langobardorum* legiſſe videtur: *Petrus de Altino, clariſſimus Ingenuinus de Sabione &c.* Sed eo loco nomen Epiſcopi proprium, male apponi ut epithetum, aut Petro Altinati, ut plures editiones habent, aut Ingenuino, ut aliqui Codices præferunt, legendum autem eſſe: *Petrus de Albino, Clariſſimus de Concordia, Ingenuinus de Sabione &c.* jam pridem a doctis viris adnotatum fuit. Hinc licet intelligere, cur *Joannes Diaconus Veronenſis* in opere proxime laudato *Viri Clariſſimi* titulo Ingenuinum & ipſe exornet, Auctor autem *Chronici Patriarcharum Aquilejenſium* vero nomine rejecto, eumdem *Clariſſimum de Sabione* vocet.

Pe-

Petrus de Natalibus, qui *Bartholomæum* tranſcribit, nihil novi affert, niſi quod ait *Ingenuinum ſecundum Epiſcopum Sabionenſem fuiſſe, ut ſcribit Paullus in Geſtis Langobardorum*; quod ſplendidum mendacium eſt, id enim non a *Paullo Diacono*, ſed a *Bartholomæo Tridentino* traditum, cujus verba cum *Paulli* verbis perperam confudit *Petrus de Natalibus*: deinde Epiſcopos, quos *Bartholomæus* Schismati non conſenſiſſe aſſerit, & *Beatos* appellat, ipſe *Sanctos* vocat, & multas injurias perpeſſos fuiſſe addit, Ingenuinum vero exſilio inſuper multatum. *Propter quod omnes prænominati Sancti multas injurias perpeſſi ſunt. Sanctus vero Ingenuinus actus in exſilium, in pace quievit*. Verumenimvero quum perſpicue non indicet num ab Authari, an a Smaragdo in exſilium miſſus ſit, occaſionem aliis dedit id clarius explicandi. Igitur in *Officiis Propriis Sanctorum* Eccleſiæ Brixinenſis ſcriptum legitur, *ſub Autharit Flavio Langobardorum Rege Italiam devaſtante* id contigiſſe, quod confirmat *Matthæus Raderus Bavariæ Sanctæ* Vol. III. in Vita Ingenuini.

Baronius qui Schismatis Aquilejenſis hiſtoriam rectius tenebat, probeque noverat Autharim anno DXC. die V. menſis Septembris extinctum fuiſſe, atque adeo In-

genuinum (qui, ut ſæpius dictum, anno DXCI. ſupplici ad Mauritium Libello ſubſcripſit) in exſilium ab eodem miſſum merito dici non poſſe; tum cauſſam exſilii, tum auctorem illius amovit, & in alia omnia, licet ſine teſte, abiit, ad annum enim DCXXXVIII. Num. XII. ita ſcribit: *Hoc eodem anno Ariovaldus Rex Langobardorum, idemque Arianus (de quo plura ſuperius) ubi regnaſſet annos duodecim, moritur; inque locum ejus ſubrogatus eſt Rotharis itidem Arianus..... Porro etſi ſub Ariano Rege non reperitur indicta in Catholicos perſecutio: accidebat tamen interdum, ut ſi qui Epiſcopi æſtuantes zelo Catholicæ fidei urgerent Arianos, iidem ab eodem Rege exſilio multarentur, ut contigit S. Genuino ſive Ingenuino Epiſcopo Sabionenſi, qui a Rege Langobardorum in exſilium pulſus apud Brixinonem in Germaniam, ibidem diem obiit, junctusque ſepultura eſt S. Albino ejusdem civitatis Epiſcopo æque Sancto, factumque eſt, ut amborum una eademque dies natalis in Eccleſia celebretur Nonis Februarii*. Jam exſilii Ingenuini cauſſa non eſt, quod Schismati conſentire noluerit, ut *Petrus de Natalibus* atteſtatus fuerat, ſed Ariana Langobardorum Regum hæreſis: nec ejusdem exſilii fulminator eſt Autharis, ſed Rotharis, qui apud Brixino-

no-

nonem eum miſit. At qua ratione in exſilium eo mitti potuit Ingenuinus, ſi Brixina ea ætate nondum condita erat? Quod ſi per *Brixinonem* Sabionam intellexit *Baronius*, quis unquam audivit Epiſcopum quempiam in exſilium mitti quum ad Eccleſiam ſuam deſtinatur?

Sed Annalium Eccleſiaſticorum Cenſori *Antonio Pagio* neque Autharis, neque Rotharis placuit; quare Arioaldum Rotharis deceſſorem exſilii illius auctorem fecit. Quum enim Acta Concilii Gradenſis, quod anno DLXXIX. celebratum dicitur, & cui Ingenuinus ſubſcripſit, admitteret *Pagius*, Rotharis autem juxta ejusdem calculos anno demum DCXXX. Langobardorum regnum ſuſceperit, minus veroſimile ei viſum fuit, Ingenuinum unum ſupra quinquaginta ut minimum annos in Epiſcopatu tranſegiſſe. Scilicet in re obſcura, & nullo certo documento, nullo probato auctore roborata, dum unuſquiſque conjecturis ſuis indulget, unus unam, alius aliam facti ſpeciem nobis præbet. Addiderim ego, neque Autharim, neque Rotharim, neque demum Arioaldum exſilii illius auctorem eſſe potuiſſe, quum Langobardorum imperium Sabionam uſque minime funderetur; proindeque factum illud tanquam commentitium & pro ſcripto-

rum arbitrio confictum, explodendum omnino eſſe.

Porro Ingenuinus jam Sanctus effectus, miraculis carere non debuit, quorum tamen veterum ſcriptorum nullus, quod quidem ſciam, meminit; *Bartholomæus* enim, & *Petrus de Natalibus* Albuinum quidem *miraculis clarum* vocant, ſed de Ingenuino prorſus ſilent. At ecce præſto adeſt *Hundius*, qui in *Metropoli Salisburgenſi* miracula etiam illius commemorat, ait enim Epiſcopatu Sabionenſi Brixinam translato, una & oſſa ejus translata fuiſſe, *ubi in hodiernum diem miraculis clarus quieſcit*. Quod tamen ab antiquiore quopiam ſcriptore ſumtum fuiſſe infitiari nolim, quum illud idem legere ſit in Martyrologio, quod *ſecundum morem Romanæ Curiæ* emendavit *Bellinus* Patavinus, ediditque Venetiis anno MCDXCVIII.

Nunc eos qui ſapiunt, quique veritatem unice diligunt appello, rogoque ut attento animo ſecum ipſi reputent, quam exigua, quam ſimplicia, quam uniformia ſint, quæ de Ingenuino antiquitas protulit; contra vero quam multa, quam varia, quam inter ſe pugnantia, quæ a recentioribus allata ſunt, ut quanto propius ad Ingenuini ipſius ætatem accedimus, tanto pauciora de illo nobis innoteſcant:

quan-

quanto vero longius ab ea recedimus, tanto plura & majora in vulgus ſpargantur; ut tandem tuto decerni poſſit ex quo fonte promanarint, atque adeo pateat quam vere a Poëtarum Latinorum principe ſcriptum ſit:

Fama, malum quo non aliud velocius ullum:
Mobilitate viget, viresque adquirit eundo.

XXII. Illud idem animadvertere licet, ſi ab externis documentis ad domeſtica nos conferamus. *Anonymus* Mabillonianus *Paullo Diacono* proximior, ejusdem tenebris non omnino quidem obſcuratus, ſed tamen aliquantulum obfuſcatus fuiſſe videtur, Ingenuinum enim *almum* dumtaxat appellat.

Ingenuinus habens primo quam rexerat almus.

In antiquioribus Diplomatibus, quorum unum a *Gewoldo* in *Additionibus* ad *Hundii Metropolim Salisburgenſem* (pag. 315.) plura vero a te (p. 24.) afferuntur, quæ ad annos DCCCXIV. CMI. CMIX. CMXVI. pertinent, nulla prorſus Ingenuini commemoratio fit, ſed S. Caſſianus Martyr in iis tantum celebratur. Prima Ingenuini mentio fit in Diplomate Henrici II. Im-

 pera-

peratoris *Heriberto Brixinenſi Epiſcopo* anno MXX. dato, in quo Ingenuinus *Sanctis* adſcribitur; in eo enim memoratur *Eccleſia in honorem SS. Martyris Caſſiani, & Ingenuini dedicata.* Id tua fide aſſero, neque enim Diploma ad manus eſt, quo de ejus ſinceritate judicare poſſim. Sane in Eccleſiæ Brixinenſis Catalogis nullus *Heribertus* cernitur, niſi eum eſſe dicamus, qui in iisdem *Herbardus* appellatur. *Wolfgangus Lazius* in *Chorographia Auſtriæ* Lib. VIII. pag. 57. ait eodem anno MXX. Zachariam Epiſcopum Brixinenſem una cum quibusdam aliis Bavariæ Epiſcopis ad Joannem IX. Romanum Pontificem litteras dediſſe de reſtituenda Laureacenſi Metropolitæ jurisdictione, & Moraviæ Epiſcopis conſtituendis. Verum mendoſam eſſe apud *Lazium* Æræ Vulgaris notam, non modo ex hoc Diplomate, in quo eo anno non Zachariam, ſed Heribertum Epiſcopum Brixinæ ſediſſe legitur, ſed etiam ex eo liquet, quod Joannes IX. ad Summum Pontificatum evectus eſt anno DCCCXCVIII. obiit autem anno CM. Eodem anno CM. datam eſſe epiſtolam illam probat *Marcus Hanſizius Germaniæ Sacræ* Tom. I. pag. 175. qui integram affert.

Aliud Diploma Conradi II. Imperatoris

ad

ad annum MXXVII. pertinens, quod *Gewoldus* (pag. 316.) recitat, Ingenuinum *Confeſſorem* vocat, idemque, *Bollando* teſte, legebatur olim in Martyrologio Romano a *Bellino* edito, licet in hodierno non appareat. Præterea *Matthæus Raderus* Vol. II. *Bavariæ Sanctæ* in Vita B. Hartmanni Brixinenſis Epiſcopi auctor eſt, aſſervari in Pollingano Cœnobio non procul Weilhaimio documentum membraneum, in quo legitur, dictum Hartmannum anno MCLX. Aras duas Pollingani templi inunxiſſe, in quarum altera, præter alias reliquias, continentur *Reliquiæ SS. Confeſſorum Ingenuini*, *Albuini*, & *Giſilarii*; cujus quidem tituli aliqua ex *Petro de Natalibus* afferri ratio poteſt, qui tradit Ingenuinum quod Schismati non conſenſerit, multas injurias perpeſſum, immo in exſilium tandem pulſum fuiſſe.

Sed cur antiquos hæc egregia Ingenuini facinora prorſus latuere, cur nullum illorum veſtigium in vetuſtioribus Diplomatibus cernere eſt? Tam ſero igitur etiam ſuis innotuit ejusdem ſanctitas, ut poſt X. demum Sæculum Patronus eligeretur, ac templa eidem excitarentur? Si Ingenuinus merito Sanctis accenſetur, religionis, probitatis, integritatisque ſuæ famam ſtatim ab ejus obitu percrebuiſſe procul dubio

ſatendum eſt, publica ſcilicet atque univerſali populi acclamatione. At ſi ita ſit, cur tamdiu neglectus jacuit, ut non uno atque altero poſt ejus mortem anno, ſed quatuor demum tranſactis ſæculis, publicus ei honor delatus ſit? Ejus ſane rei non alia cauſſa eſſe poteſt, niſi quod ſub VI. Eccleſiæ Sæculi finem, aut VII. initium, quum *Paullus Diaconus* adhuc in vivis non ageret, Schismatis vero Aquilejenſis ſicuti memoria recentior, ita certior puriorque eſſet narratio; Ingenuinus etiam a ſuis eo loco habebatur, qui veris, & certis ejusdem Actis penitus reſpondebat; quæ quidem Acta late poſtea pervagato palmari *Paulli* errore, & hariolantium ſcriptorum conjecturis paullatim aucta, & immutata, eo tandem devenere, ut Schismaticum hominem nobis tanquam *Sanctum*, immo etiam *Confeſſorem* exhiberent.

Id luce meridiana clarius fit ſola Brixinenſis *Officii* recitatione, cujus propterea *Lectionem* V. pæne integram huc afferre operæ pretium duco, quæ ſic habet: *Graſſabatur autem adhuc infelix illud contra Quintam Synodum Conſtantinopolitanam Tria Juſtiniani Imperatoris Capitula damnantem ſchisma. Quod quum univerſam prope Catholicam Eccleſiam pluribus annis miſere dilaceraſſet, ipſumque etiam*

Seve-

Severum, Eliæ Aquilejenſis Patriarchæ ſucceſſorem, ac plures Epiſcopos infeciſſet; Ingenuinus tamen una cum paucis quibusdam orthodoxis, non modo adduci non potuit, ut conſentiret, verum etiam Marianam Synodum præſentia & auctoritate ſua laudabiliter condecoravit; in qua dictus Severus Patriarcha revocato errore, receptus fuit in gremium Catholicæ Eccleſiæ.

Jam verbis opus non eſt, ut quisque intelligat ex quo fonte hæc hauſta fuerint. Prodit ſeſe tandem veritas ipſa per ſe larva omni detracta. Jam Brixinenſes ipſi fatentur, *Paullum Diaconum* ſanctitatis Ingenuini ſui unicum teſtem eſſe, quo auctore quantum illis gloriari liceat ex ſuperius dictis ſatis ſuperque conſtat. Ergo is *Marianam Synodum præſentia & auctoritate ſua laudabiliter condecoraverit*, qui eam una cum reliquis ſchismaticis coëgerat, ut Severum, qui Ravennæ ad Romanam acceſſerat Eccleſiam, ad ſchisma denuo revocaret? Qui alii etiam Pſeudoſynodo interfuit, in qua ſtatutum, ne quis Romam proficiſceretur ad Synodum, quam S. Gregorius Papa pacis & concordiæ ſtatuendæ gratia indixerat? Qui denique Apoſtolicæ Sedis judicium declinans, & a Pontifice ad Cæſarem provocans, hæc Mauritio Imperatori una cum refractariis collegis

gis ſcribere non eſt veritus: *Contriti, atque luctu graviſſimo ſauciati, ad ultimam deſperationem pervenimus, ut ad illius* (S. Gregorii Papæ) *judicium Metropolita noſter cogeretur occurrere, cum quo cauſſa ipſa eſſe dinoſcitur, & cujus communionem ab initio motionis cauſſæ hujus uſque nunc deceſſores noſtri, & nos cum omni populo evitamus?* Ergo Severus *receptus fuit in gremium Catholicæ Eccleſiæ*, quum Catholica Eccleſia relicta, ad Schisma rediit? I tu nunc, Roſchmanne, & te jacta Brixinenſium documenta quamquam recentiora, ſincera tamen eſſe, & antiquitati perfecte conſona, atque adeo *temerarium*, & *emotæ mentis* voca eum, qui illis aquieſcere nolit. Tolerabile certe ac venia dignum videri potuit, ex eo *Paulli* teſtimonio quamquam fallaci, Brixinenſis Eccleſiæ hiſtoriam luculentiorem ornatioremque reddere. Forojulienſes Hiſtoriographi, ut ſæpe laudato *Noriſio* adnotatum, tradunt Schismaticos Epiſcopos omnes pie in Domino obdormiiſſe. De Severo Schismaticorum peſſimo *Palladius* Par. I. Lib. I. ad annum DCV. auctor eſt, morti proximum errorem eſſe averſatum. *Joannes Candidus* Lib. III. *Antiquit. Aquilejenſ.* ait *recta per annos XV. Eccleſia, ſanctiſſime obiiſſe*. De Elia ad annum DLXXXVI. ſcribit idem

Pal-

Palladius, approbaſſe in ſynodo Conſtantinopolitanum Concilium, & diem in Domino obiiſſe. Paullinum quoque Apoſtolicæ Sedi conciliatum ajunt, & *Beati* titulo, *Paullo Diacono* præeunte, inſigniunt, qui inter Schismaticos pervicaciſſimus fuit, & a Pelagio Summo Pontifice exſecratus. Ita receptus fere recentiorum Hiſtoriographorum mos eſt, ut minus decora aut invertere, aut ſilentio præterire (quaſi peſſimorum facinorum non ſcriptores dumtaxat, ſed auctores haberi a ſuis lectoribus debeant) ita ſplendida & glorioſa undecumque corradere, quo patriæ res ampliores illuſtrioresque fiant. Quare ſi vulgari conſuetudini, licet improbandæ, aliquid etiam a Brixinenſibus datum fuiſſet, errantium multitudo aliquod forte errori patrocinium parere potuiſſet. Nunc quum adeo falſa, adeo abſurda, & quæ merito piorum aures offendant, inter ſacrà precum officia Deo etiam offerre voluerint, mirum id certe videatur cordatis omnibus: num vero inſuper diutius tolerandum, Eccleſiaſticæ diſciplinæ Magiſtri, ac Summi rei Chriſtianæ moderatores profecto viderint; mihi enim privato homini quicquam definire neutiquam licet. Sane veterum male actorum commemoratio ad juſtiſſimi Numinis iram potius (niſi ignoratio intercedat)

dat) quam ad miſericordiam provocandam, longe aptior eſſe videtur. *Gelaſius I.* Summus Pontifex in Concilio LXX. Epiſcoporum Romæ habito, hæc ait apud *Gratianum* Diſt. XV. Can. III. *Geſta Sanctorum Martyrum, qui multiplicibus tormentorum cruciatibus, & mirabilibus confeſſionum triumphis irradiant, ideo ſecundum antiquam conſuetudinem ſingulari cautela in Sancta Romana Eccleſia non leguntur, quia & eorum, qui conſcripſere, nomina penitus ignorantur, & ab infidelibus, aut idiotis ſuperflua, aut minus apta, quam rei ordo fuerit, ſcripta eſſe putantur. Propter quod, ut dictum eſt, ne vel levis ſubſannandi orietur occaſio, in Sancta Romana Eccleſia non leguntur.* Si tam caute, ac ſollicite ſe geſſit Romana Eccleſia ne Sanctorum Acta anonyma, & interpolata, palam in ſacris Chriſtianorum conventibus recitarentur, quippe quæ aut nullius, aut dubiæ eſſent fidei; quid, quæſo, egiſſet circa Acta non tantum ſuppoſititia, & imperite ſcripta, ſed abſona, turpia, & quæ omnem hæreticis ſubſannandi occaſionem nedum non tollant, verum etiam certiſſime præbeant?

XXIII. Sed pergit *Bollandus* Ingenuini cauſſam omni conatu propugnare, aitque in *Officio* Brixinenſi ſcriptum eſſe, Epiſcopum

pum illum, *Urbem & Eccleſiam Sabionenſem, Theodonis III. Bavariæ Ducis beneficentia reſtauraſſe;* quibus verbis ita ipſe ſubdit: *Si tamen Theodo III. ſumtum ad illius Eccleſiæ reſtaurationem contulit, Ingenuinum oportet jam ante ab ſchismate reſiliiſſe. Neque enim Eccleſiæ hoſtem Theodo, qui recens Chriſto adjunctus ab S. Ruperti conſiliis totus pendebat, eo eſſet favore ac munificentia dignatus; ſed illud huic ſuccurriſſet, quod ad Joannem Ravennatem ſcripſit S. Gregorius Lib. II. Epiſt. XXXII. Miſericordia prius fidelibus, ac poſtea Eccleſiæ hoſtibus eſt facienda.*

Reſpondeo primo, negare alios Sabionam, poſtquam ab Hunnis & Attila everſa eſt, unquam inſtauratam fuiſſe, verum ei *Cluſium oppidum ad pedem montis Sabionæ affixum, ſucceſſiſſe*, quæ *Chriſtophori Gewoldi* ſententia eſt in *Additionibus* ad *Hundii Metropolim Salisburgenſem*. Sane *Joannes Aventinus*, *Marcus Velſerus*, *Andreas Brunnerus*, *Joannes Adlzreitterus*, *Matthæus Raderus*, *Marcus Hanſizius*, aliique rerum Boicarum ſcriptores, nullam facti hujus mentionem faciunt. Juvaviam quidem, hoc eſt Salisburgum, ſumma liberalitate S. Ruperto donaſſe Theodonem, urbisque illius Pontificatum pluribus reditibus locupletaſſe, tradunt univerſi: de Sabio-

bionenſis vero Civitatis, & Eccleſiæ reſtauratione omnes ſilent.

Sed demus *Bollando*, ea omnia certiſſima eſſe; quid mirum Theodonem virum Catholicum, & a S. Ruperti conſiliis pendentem, ære proprio inſtauraſſe tum Urbem, tum Eccleſiam Sabionenſem, licet ejusdem Epiſcopus Schismaticus eſſet? Si Ingenuinus Schismaticus erat, erat tamen Chriſtianus, erat Epiſcopus, ſpes etiam fortaſſe affulgebat eum tandem una cum ſociis ad Eccleſiæ unitatem reverſurum, cur Theodo ſi ad Urbem reſtaurandam ſumtum contulerat, id Eccleſiæ denegaſſet? Baſilica illa Templum Dei erat, etſi ejus Epiſcopus Templum Diaboli eſſet; neque enim Sacra Ædes rectoris pravitate infici polluique poteſt. S. *Gregorii* effatum præter rem adducitur, non enim tradit *Officium* Brixinenſe Ingenuinum ipſum Theodonis munificentiam fuiſſe expertum, ſed hunc ad Baſilicam Sabionenſem inſtaurandam æs contuliſſe, quod profecto non erat *Eccleſiæ hoſtibus miſericordiam facere*, ſed Dei Templum ad ejus gloriam propriis ſumtibus renovare; neque Ingenuinus, qui in captivis redimendis magnam pecuniam irrogaverat, miſericordia Theodonis egebat.

Hæc reponerem, ſi facti illius veritas con-

conſtaret: at ea labante, tota *Bollandi* ratiocinatio in fumum nebulasque reſolvitur. Teodo ille Bavariæ Dux, qui Secundus, non Tertius fuit, S. Rupertum in Boicam regionem non accerſivit ante annum DCXCVI. Anno DCCXVI. idem Sanctus Vir Epiſcopatum Salisburgenſem conſtituit. Circa annum vero DCCXVIII. Theodo ad Superos evolavit. Hæc quum Eccleſiaſticæ Bojorum hiſtoriæ ſtudioſis notiſſima ſint, longiorem non deſiderant orationem, qua de re conſulendus *Marcus Hanſizius* Tom. II. *Germaniæ Sacræ* in Vita S. Ruperti Bojorum Apoſtoli, & in *Adnotationibus* ad eamdem. Niſi igitur Ingenuinum Neſtorea ſtirpe progenitum fuiſſe dicamus, qui ab anno DXC. quo jam inter Epiſcopos florebat, uſque ad annum DCC. & ultra vitam produxerit, Theodonis liberalitatem experiri non potuiſſe evidentiſſimum eſt. En aliud ſinceritatis Brixinenſium traditionum luculentiſſimum ſpecimen.

At quando ſanctitatis Ingenuini vindices tam anxie demonſtrare nituntur, eum a Schismate tandem receſſiſſe, & Catholicæ fidei agnoviſſe veritatem, age vero id totum, quod numquam tamen probarunt, iis liberaliter concedamus. Quid tum? Sanctus ne ideo dicendus erit? Sed ubi

egre-

egregia facinora, ubi actiones heroicæ, ubi animi virtus, & in his usque ad vitæ finem perſeverentia, quæ Sanctum fuiſſe evincant? Neque enim qui Schismaticus non eſt continuo Sanctus appellari poteſt, ſi aliunde factis, certisve monumentis vitæ ejusdem ſanctitas non demonſtretur, quæ facta, & monumenta, quod ad Ingenuinum noſtrum attinet, niſi fabellis locus detur, nulla propemodum nobis occurrent.

XXIV. Verum hic inſtat *Matthæus Raderus*, & ſanctitatis inſuper Ingenuini non levia indicia nobis oſtendere conatur *Bavariæ Sanctæ* Vol. III. in ejusdem Vita, in qua ait: *Ingenuinum virum ex eo quoque Sanctum videri potuiſſe, quod ipſe ultima paſſus, tamen in captivorum lytrum magnam vim pecuniæ Francis expenderit, quum in ſingula virorum capita ſexcentos Solidos adnumerarit, ut Paullus Diaconus Lib. III. Cap. XXXII. docet*. Quod repetit *Gewoldus* in *Additionibus* ad *Hundium*.

At quum Ingenuinus Sanctus a nobis fuiſſe negatur, non tamen contendimus eum neque Chriſtianum, neque adeo virum probum fuiſſe. Facinus a *Paullo Diacono* memoratum eum aliquid boni egiſſe probat, Sanctum fuiſſe non probat, præſer-

ſertim ſi a Romanæ Eccleſiæ communione ſeparatus Schismati uſque ad mortem conſtanter adhæſerit. *Non enim* (verba ſunt *BENEDICTI XIV.* Summi Pontificis in *Litteris Apoſtolicis de nova Martyrologii Romani editione* §. XXVI.) *in una vel altera bonorum Operum ſpecie Sanctitas, de qua hic loquimur ſita eſt; ſed virtutibus in gradu heroico aſſidue exercitis, atque ad obitum uſque productis, probatur*. Sane S. *Gregorius Magnus*, teſtis omni exceptione major, Lib. VII. Epiſt. LXVII. de Schismaticis Aquilejæ Epiſcopis ita ſcribit: *Et dum neque in fide recti ſunt, neque in bonis operibus intenti, ſtudent ut certare pro fide videantur; ſicque fit ut quotidie deteriores fiant, dum in eis culpa groſſeſcit, quæ quaſi de zelo fervoris videri etiam laudabilis appetit*. Idem S. Pontifex Epiſt. LXVI. Lib. VII. Anatolio Diacono, qui Conſtantinopoli verſabatur, commendat nonnullos, qui ab Schismate receſſerant, & *multa de pravitate Epiſcoporum qui in illis partibus ſunt, conquerebantur*. Hæc tamen minime urgeo; generatim enim dicta ſunt, nec forte ad Ingenuinum ſpectabant: illud urgeo, uno atque altero Ingenuini recte facto admiſſo, ſanctitatem ejusdem perperam inde inferri; ſi enim illa argumentandi ratione quicquam

G conſi-

conficeretur, etiam Agnellus Tridentinus Epiſcopus *Sanctus* dici deberet, quum, ut ex laudato *Paulli Diaconi* loco patet, ejusdem & ipſe ac Ingenuinus facinoris particeps fuerit: & tamen Agnellus ut Schismaticus quidem a nobis agnoſcitur, ut Sanctus vero non item. *Sanctum* tu quidem auctoritate tua ſatis liberaliter pronuntias (pag. 64. 65. 113.) At obſtat Tridentina Eccleſia, a qua nullo unquam cultu veneratus fuit: obſtant Martyrologi omnes, quorum nullus eum Sanctorum albo adſcripſit; quare ne expectes, quæſo, ut pro tua hac in nos liberalitate a nobis, qui commentitiis falſisque honoribus non delectamur, grates tibi reddantur. Potius diſce vel tuo exemplo quam facile ſit Sanctorum Catalogum perperam augere.

Ceterum & *Radero*, & *Bollando*, & aliis quoque doctis viris venia utique danda eſt, quod conjecturis hujuſcemodi quamquam infirmioribus, aliquantulum indulſerint. Quum enim cultum Ingenuino a Brixinenſibus exhibitum firmiſſimo fundamento innixum eſſe exiſtimarent, neque tamen quodnam illud eſſet, detegere potuiſſent, ad eas hariolationes delapſi ſunt, ut aliquam ſaltem veteris erga illum Epiſcopum a ſuis habitæ venerationis rationem redderent.

rent. Quod ſi eam, quæ a me nuper allata eſt, ipſis detegere licuiſſet, ſubſtitiſſent fortaſſe, ſibique temperaſſent, quo minus ingenio indulgerent ſuo, utpote quæ non divinationibus, fictisque Actis, aut nullius roboris argumentis, ſed certo & exploratiſſimo facto nitatur. Sexcentæ hujusmodi etiam veroſimiles rationes & conjecturæ comminiſci nullo negotio poſſent. Eæ omnes, iterum dico, laudandæ & amplectendæ forent, ſi nulla alia firmior extaret: at ratione in medium producta, quæ non modo æque veroſimilis eſt, ſed certo etiam atque indubio facto comprobatur, eæ omnes recedant oportet, quæ utut veroſimiles, tamen factis vel repugnantibus, vel ex ingenio confictis ſuſtinentur; conjecturas enim ex conjecturis ortas, iis locum cedere conjecturis, quæ a certa quapiam veritate profluunt, nemo non æquiſſimum judicabit.

Neque vero in Ingenuini tui ſanctitate vindicanda magnum quid præſtares, Roschmanne, ſi ad antiqua Brixinenſis Eccleſiæ Breviaria, Calendaria, Lectiones, Orationes, & id genus alia ſedulo excutienda te conferres. Improbo huic labori omnino parce. Si ante *Paulli Diaconi* ætatem publicum Ingenuino a Brixinenſibus cultum ſtatutum oſtendere potes, ipſe quoque vo-

lens, lubensque manus dederim: at ſi id non potes, conde quæſo tua Calendaria; neque enim negamus ſequiori ævo eum illi honorem jam a pluribus ſæculis tributum fuiſſe.

XXV. Sed quid dicendum de miraculis, quæ *Hundio* auctore ad Ingenuini tumulum perpetrata ſunt, quibus *in hodiernum diem* eumdem clareſcere atteſtatur? Nonne ea ſatis ſuperque probant mirificam illius Epiſcopi vitæ ſanctitatem?

Ego vero, Roſchmanne, qui probe noverim, quam facile ex vulgi rumoribus miracula confingantur, aut pro miraculis venditentur quæ naturæ vires nequaquam ſuperant, teſtem mihi afferri vellem non vagum illum, & auritum, ſed certum, gravem, & doctum, qui præſens ea propriis oculis hauſerit, excuſſerit, perpenderit.

Verum fac miracula ab *Hundio* commemorata veriſſima & teſtatiſſima ſint, quum eorum tum in *Romano Martyrologio*, tum in *Proprio Brixinenſi*, *Matthæo Radero*, aliisque diſertiſſima occurat mentio; nulla tamen inde ſanctitatis Ingenuini educi poteſt conjectatio, nullum argumentum inferri. *Neque enim* (verbis utor V. Cl. *Joannis Mabilonii* in Epiſt. *De cultu Sanctorum ignotorum* §. XVIII.) *ſola miracula etiam*

vera,

vera, ſufficiunt ad probandam alicujus ſanctitatem, niſi aliunde ſanctitas comperta ſit, aut ex inſigni vitæ integritate, aut ex certo & approbato martyrio. Fieri enim poſſunt vera miracula ad falſas reliquias, ob fidem ac pietatem eorum, qui eas veras eſſe credant.

Quod ad Eccleſiæ Brixinenſis gloriam amplificandam non parum valet (id enim minime nunc a me ſilentio prætereundum fuit, ne indecora tantum perſequi videar) unum illud eſt, ſcilicet conjici aliqua ratione poſſe, eam ſin minus Ingenuino vivente a Schismate depurgatam fuiſſe, ſaltem proxime ab ejus obitu id accidiſſe, quod certe pro maximo illius ornamento reputandum, quum multæ ejusdem Provinciæ Eccleſiæ, præcipue vero ipſa Aquilejenſis Metropolis, adeo multos poſt annos ea labe fuerint infectæ. Sane S. *Gregorius Magnus* Lib. VII. Epiſt. XCIV. (nunc Lib. V. Epiſt. XLVII.) Maſtalonem laudat, eique gratias agit, quod in Schismaticis Aquilejæ ad Romanam Eccleſiam revocandis ſtrenuam operam navaſſet. Porro Ingenuino in Epiſcopatu Sabionenſi Maſtulonem ſucceſſiſſe *Anonymus* Mabillonianus teſtis eſt.

Maſtulo ſecundus, ſeditque regendo Cathedram,

licet in vulgaribus elenchis decimus quintus, aut decimus ſextus ordine collocetur; qui Maſtulo, quod idem ille ſit, cujus laudes a S. *Gregorio* celebrantur, quive poſtea Epiſcopus Sabionenſis ſit effectus, valde mihi veroſimile videtur.

XXVI. Verum, ut quæ hactenus fuſius diſputata ſunt, paucis concludam, quum ex Schismatis Aquilejenſis hiſtoria, prout *Paullus Diaconus* eam refert, pronum factum ſit Schismaticos Aquilejæ Epiſcopos quaſi Sanctos, & Confeſſores amplecti ac venerari, ut *Bartholomæi Tridentini*, *Petri de Natalibus*, aliorumque exemplo comprobatum fuit: quum medio ævo, hoc eſt ætate denſiſſimis ignorantiæ tenebris involuta, ſatis obvia ſint exempla Eccleſiarum, quæ, quod attinet ad cultum Sanctorum, a recto Eccleſiaſticæ diſcipline tramite ob Epiſcoporum oſcitantiam ita aberrarunt, ut *Alexander III. & poſtea Innocentius III. videntes abuſus, qui oriebantur circa Sanctorum cultum, probibuerint, ne deinceps aliquis pro Sancto coli inciperet ſine Romani Pontificis approbatione*, ut *Robertus Bellarminus* teſtis eſt in Lib. I. Cap. VIII. *De Sanctorum Beatificatione*; qui abuſus in hac noſtrorum temporum luce (nominibus parco, ne ingratæ rei memoriam renovare videar) minime deſunt: quum Germani, quod

quod ad religionem ſpectat, ſimpliciores aliquanto ſint, ne quid deterius dicam, quam reliquæ nationes: quum denique Ingenuinus jam inde a IX. Eccleſiæ Sæculo *almus* vocatus fuerit, ab *Anonymo* ſcilicet Mabilloniano; quid mirum ſi Brixinenſis Eccleſia tum quum in Beatorum numerum relatio privata auctoritate, ideſt Epiſcopi una cum populi ſuæ Diœceſis conſenſu peragebatur, neque Summi Pontificis ſuffragium accedebat, re minus perpenſa, neque ad examen revocata, publicam tandem huic ſuo Præſuli venerationem cultumque decreverit, altaria excitaverit, templa demum erexerit? Quid mirum ſi inde factum ſit, ut plura veris illius Actis ex ingenio ab aliis addita ſint, atque adeo cultus ex falſa *Paulli* narratione ortus, falſas alias fictasque narrationes produxerit? Quid denique mirum ſi hæc omnia, præſertim vero perantiquus Eccleſiæ Brixinenſis cultus, *Martyrologii Romani* curatoribus fucum fecerunt, adeo ut Ingenuino tandem locus datus ſit? Quum enim nulla appareret ratio, nulla ſuſpicio nata eſſet, cur Brixinenſium cultus temere invectus judicari poſſet, merito ac jure pro certo atque indubitato ſanctitatis ſigno ille habitus fuit.

Illud idem erga alios quoque ejusdem cœtus Epiſcopos profecto accidiſſet, ſi faci-

les adeo cives inveniſſent, qui aris templisque dicatis, eos venerari, atque in ſuos Patronos eligere non detrectaſſent. Sane nullum ego ex illis invenio, cujus memoria adeo illuſtris ac ſancta ad nos uſque pervenerit, ut Ingenuini memoria fuit; quod ſcilicet *Paulli Diaconi* merces etſi longe lateque diffuſæ, & quamquam ſcriptores multos cum ſacros, tum profanos fefellerint, adeo tamen fortunatæ non fuerint, ut Epiſcopos, Civitates, ac Diœceſes integras fucato nitore ſuo decipere valuerint. Emtorem tamen aliquem, qui licet tanti eas non fecerit longe tamen quam par eſt, æſtimarit, apud Forojulienſes, & Vicentinos nactæ fuiſſe videntur; nam præter binas Utinenſis Aulæ Patriarchalis Inſcriptiones ſuperius memoratas, in quibus Severi, & Eliæ Aquilejenſium Epiſcoporum ſanctitas celebratur, qui a Romanæ Eccleſiæ communione ſejuncti, obfirmato in Schismate animo obierunt; teſtis eſt *Bernardus Maria de Rubeis* in *Admonitione* in *Appendicem* ad *Monumenta Aquilejenſia* in inſigni Eccleſia Collegiata S. Mariæ Civitatis Forijulii Epiſcoporum Aquilejenſium Catalogum aſſervari, quem *Singulis annis die ſecunda Februarii in Feſto Purificationis Deiparæ, Candelarum diſtributione completa, ante Miſſarum ſolemnia, coram palamque ex Odeo alta*

ta voce recitat Canonicus Archidiaconus. Quem morem in Aquilejenſi Metropolitana Eccleſia olim viguiſſe probat, recteque conjicit ex vetuſto Diptychorum uſu profluxiſſe. Porro in hoc Catalogo non modo laudati Severus, & Elias, verum etiam reliqui omnes Schismatici Aquilejæ Epiſcopi ordine recenſentur, eodemque, quo illuſtres revera ac conſpicui ſanctitate, & doctrina ejusdem Eccleſiæ Præſules afficiuntur honore, omiſſo interim Candidiano Orthodoxo Patriarcha cum reliquis uſque ad Petrum. Quod ad Vicentinos attinet, de Horontio illius urbis Epiſcopo, & Ingenuini noſtri collega, hæc tradit *Ughellus* Tom. V. *Italiæ Sacræ* in Epiſcopis Vicentinis: *Horontius anno DXC. apud Paullum Diaconum, & Petrum de Natalibus titulo beatitatis inſignitur* (ubinam *Diaconus* Horontium *Beatum* appellet, mihi incompertum) *tametſi apud Baronium inter Schismaticos Epiſcopos Severi Patriarchæ Aquilejenſis aſſeclas adnumeretur. Ejus memoria habetur Vicentiæ Die V. Junii.* Quibus poſtremis verbis cultu aliquo a Vicentinis Horontium proſequutum fuiſſe *Ughellus* innuit. Quem cultum, quicumque demum ille fuerit, poſt *Paulli Diaconi* ætatem invaluiſſe, ac tum ipſi *Paullo*, tum aliis, qui in eadem hæreſi

ſuerunt, acceptum referri oportere, tam mihi certum eſt, quam quod maxime. Quo denique minus mirum ſit, Sabionenſem Eccleſiam in Langobardorum Hiſtoriographi foveam incidiſſe, quum Vicentina in ipſa Italia conſtituta, & multo Sabionenſi illuſtrior, vitare illam penitus non potuerit. Ceterum eodem impræſentiarum errore eam teneri nemo ſibi perſuadeat; nam Vir eruditus Franciſcus Fortunatus Vigna, qui in Vicentinorum rebus tum ſacris, tum profanis illuſtrandis verſatur, me per litteras monet, ab illa Eccleſia nullum nunc Horontio cultum impendi. Quod quidem recte ſapienterque factum; ut enim modo laudatus *Mabillonius* §. XII. ejuſdem Epiſtolæ *De cultu Sanctorum ignotorum* prudenter præcipit, quod ad hanc rem attinet, *Prima regula eſt, ut Sancti nequaquam dubii ſint; ſed certi & indubitati, utpote certis & indubitatis recogniti argumentis. Id enim ad religionis ſinceritatem ſpectat, ut non niſi certa fidelibus ſanctioris vitæ exempla proponantur. Si ergo dubium ſit* (addit §. XXI.) *eorum martyrium, vel incerta ſanctitas; non colendi ſunt, ſed ad ſummum honeſto habendi loco.* Quam in rem Paragrapho proxime antecedenti factum narrat, quod V. Cl. Danieli Papebrochio contigit,

tigit, plane dignum quod hic referatur: *Cum anno MDCLX.* (*Papebrochii* ipſius verba ſunt Tom. V. Maii pag. 223.) *veniſſemus Ravennam, & XX. die Novembris ingreſſi ornatiſſimum templum novi Claſſenſis intra urbem Monaſterii, adoraviſſemus ſub majori Ara quoddam corpus ſacrum, illic depoſitum & decentiſſime conditum a quodam Cardinali Legato, admoniti eſſe Sanctæ Argyridis matronæ, & Martyris Græcæ, cujus ibi feſtum quotannis ageretur die XXIV. Aprilis; ducti fuimus poſt Altare, ut ſpectaremus marmor tres aut quatuor pedes longum, altum vero unum, quod cum corpore illo pariter allatum fuerat his inſcriptum notis:*

ΓΛΥΚΙΤΑΤΗ. ❦ ΓΥΝΑΙΚΙ
ΑΡΓΥΡΙΔΙ. ❦ ΤΡΟΦΙΜΟϚ
ΑΝΗΡ. ❦ ΕΤ. ΕΣΗ ❦ Αϛ.

Rogabant adſtantes, ut ipſum ſibi latine redderemus. Hanc ergo interpretationem eis ſcriptam reliquimus: Dulciſſimæ mulieri Argyridi Trophimus maritus. Annis vixit XXXVI. monuimusque removendum a templo videri ſaltem lapidem, qui natus eſſet ſcandalum parere intelligentibus, & mulieri forſan ethnicæ poſitus, ac deinde a Chriſtianis fuiſſet allatus in cryptam, ut alicujus

G 6 *Mar-*

Martyris loculo claudendo ſerviret pro latere. Nam illa corda (iſtic enim, ubi nos litteram V. poſuimus, notula quædam erat, aliquam ſpeciem præbens transfixi cordis) ſi vera ſunt corda, ſolum eſſe indicia doloris, quem maritus hauſerit ex jactura tam caræ conjugis. Quod in aliis pluribus ethnicorum epitaphiis videre erat ..... Cum Ravennati Archiepiſcopo innotuiſſet noſtrum de lapide iſto judicium, prædictam Congregationem, quæ ſcilicet ſuper indulgentiis, ſacriſque reliquiis Romæ inſtituta eſt, conſuluit; & reſponſum accepit, non ſolum amovendum lapidem, ſed ipſum quoque illud corpus, quod Martyris eſſe nullo jam certo argumento patebat, reſtituendum Domino Cardinali, qui ipſum donaverat. O dignum certe (continuo ſubdit *Mabillonius*) *Romana gravitate judicium ſacræ illius Congregationis! a qua ſine dubio eadem omnino ſententia in ſimilibus factis ſperanda eſt, ſi de his pariter conſulatur.*

XXVII. At quærat hic ex me fortaſſe quispiam, qua demum tempeſtate, & quo procurante, tantus Ingenuino honor delatus, ut *Romano Martyrologio* inſcriberetur? Id ſcire noſtra non parum refert, inde enim quantum ei juris ex illa inſigni prærogativa acceſſerit, palam erit.

Martyrologium illud, quod ſi prima ejusdem

dem exordia ſpectes, initio ferme naſcentis Eccleſiæ coaleſcere cœpit, Martyrologiorum omnium, quotquot deinceps ſubſequuta ſunt, fons & origo merito appellari debet, a quo ſingula quaſi à fonte rivi dimanant. *Si quis horum omnium, quæ a nobis ſunt recenſita Martyrologia* (inquit *Baronius* Cap. IX. Diſſert. *De Romano Martyrologio*, eidem præfixæ) *& quæ poſtea acceſſerunt, originem petat, & ad ſuum principium reducere velit, omnia e Romano, velut ex trunco ramos, producta eſſe cognoſcet. Quæ etiamſi (ut de fluminibus accidit, quæ quum e ſuo fonte modica ſcaturigine fluant, licet majorum fluminum acceſſione turgeſcant, tamen nomen, quod ab eo acceperant, non tantum non amittunt, ſed communicant ceteris) ſic a ſuo principio nomen ſumerent; prædicta omnia, non Hieronymi, non Bedæ, vel Flori, non Uſuardi, Adonis aliorumve nomine eſſent inſcribenda, ſed Romani Martyrologii ab hoc, vel illo aucti, eſſent potius titulo conſignanda.*

Firmiſſimo hoc, & quod jure nemo inſitiari poſſit, fundamento poſito, ſequitur inde, ſi quod nomen in nullo ex memoratis poſterioribus Martyrologiis recenſeatur, illud a veteri *Romano Martyrologio* exſulaſſe, pro certo habendum. Porro notatum

tatum jam ſuperius a nobis fuit in antiquiſſimo, quod *Hieronymo* tribuitur, *Martyrologio*, nullam Ingenuini noſtri mentionem fieri! *Beda*, *Florus*, *Rabanus*, *Ado*, *Uſuardus*, *Notkerus*, ceterique veteres Martyrologiorum ſcriptores, ad unum omnes æque de illo ſilent; ex quo tuto inferas licet, non modo *Martyrologio Romano* inſcriptum non fuiſſe Sabionenſem hunc Epiſcopum proxime ab ejus obitus die, ſed ne poſt multa quidem ſæcula: ac poſtremis demum temporibus precario quodammodo aliquem in eo locum inveniſſe. Quæ quidem res quam parum ejus cauſſæ emolumenti afferat, immo quantum officiat, nemo ſane non videt. Si enim Ingenuinus VI. Eccleſiæ Sæculo floruit, ut certe floruit, cur in antiquis Sanctorum faſtis nomen ejus non cernitur, cur nullus veterum Martyrologorum illius memoriam recolit? Latuit ergo antiquos omnes ejusdem vitæ ſanctitas, & poſteriori demum ævo emerſit? At quænam monumenta in apricum protulit ſerior ætas, quænam acta detecta ſunt? Nihil propemodum: ſed meræ tenebræ, mera ſomnia, meræ alucinationes.

Quis igitur nobis illum invexit, & qua id ratione ductus præſtitit? Rationem proxime attigimus, hoc eſt cultum perantiquum Brixinenſis Eccleſiæ, qui pro certo ſan-

ſanctitatis indicio (neque enim cauſſa alia tum occurrebat) habitus eſt. A quo vero fuerit eo privilegio donatus, ſi in re obſcura divinare licet, *Bellino* Patavino Eremitanæ Familiæ alumno auctore factum id eſſe arbitramur; *Bollandus* enim, qui de Sanctis omnibus adeo bene meritus eſt, quive ſpeciatim quidquid ad Ingenuini ſanctitatem comprobandam facit, undique collectis monumentis, indicare non omiſit ad Diem V. Februarii, nullum antiquius Martyrologium in quo Ingenuinus appareat, offendit eo, quod laudatus *Bellinus* publici juris fecit Venetiis anno MCDXCVIII. Quod quidem Martyrologium licet *Uſuardi Martyrologium* ſit (quo tum communiter utebantur Occidentis Eccleſiæ pæne omnes, etiam urbis Romæ, una Vaticana excepta) tamen multis a *Bellino* additamentis auctus fuit, ut cernere eſt in adcuratiſſima Uſuardiani Martyrologii editione a *P. Jo. Baptiſta Sollerio* procurata; inter quæ additamenta Ingenuini nomen ponendum eſt, quod in ſincero, & expurgato *Uſuardi Martyrologio* nuſpiam apparet.

Porro quum Gregorius XIII. Sumus Pontifex in animum induxiſſet novam Martyrologii editionem quantum fieri poſſet caſtigatam, quæ omnibus Eccleſiis inſerviret, adornare, atque eam curam pluribus

præ-

præſtantiſſimis in Urbe viris demandaſſet, inter quos fuere Robertus Bellarminus, & Cæſar Baronius; ii *Uſuardi Martyrologio* uſi ſunt. In expurgando autem ab erroribus *Uſuardi* textu, etſi ad veteres Martyrologos, quos Romani *Martyrologii* rivulos appellavimus, ſubinde confugerint, laboribus tamen recentiorum proficere non recuſarunt, præcipue vero *Bellini*, & *Molani*, quibus in illa editione elaboranda multum detulerunt. En qua ratione Ingenuinus, novem a ſua ætate elapſis ſæculis, in *Romanum Martyrologium* tandem irrepſit. Quæ quidem res, ſi penitius introſpiciatur, neque nova, neque mira videri profecto poſſit, niſi ei, qui opere in longo doctiſſimis etiam viris ſomnum aliquando obrepere ignoret, idque exemplo haud carere prorſus neſciat. Auxentius, ut id obiter innuam, Mopsueſtenæ Eccleſiæ in Cilicia Epiſcopus, Arianus fuiſſe videtur, ut a *Fratribus Balleriniis* Lib. III. Cap. IV. Num. II. *Obſervationum in ſacra Noriſii Opera* adnotatum, quod etiam in cauſſa fuit cur ejusdem nomen ab illius Eccleſiæ Diptychis exſularet: tamen *Martyrologio Romano* inſertum eſt ad Diem XVIII. Decembris. Illud ſane merito ac jure quis miretur, *Baronium* Annalium Eccleſiaſticorum parentem, emunctæque naris virum, quum auctorem, qui Ingenuinum Sanctis accen-

accenſeat, *Petro de Natalibus* antiquiorem vidiſſet nullum, eum autem *Paulli Diaconi* errorem ſequutum, turpiſſime alucinatum fuiſſe conſtet; nullam tamen hac de re dubitationem ingeſſiſſe, atque ad eumdem *Petrum* tanquam ad idoneum ſanctitatis Ingenuini teſtem, lectorem ſuum remiſiſſe, quum præſertim idem *Baronius Paulli Diaconi* ſphalma non modo agnoverit ipſe, ſed aliis etiam indicaverit, ita ſcribens in *Annalibus Eccleſiaſticis* ad annum DLXXXVI. Num. LXXXVII. *Sed hic lector attendat, graviſſime in errorem lapſum Paullum Diaconum, aliis errandi occaſionem fuiſſe, dum putavit damnatores Trium Capitulorum eoſdem fuiſſe ab Eccleſiæ communione extorres; ut dum de Johanne Ravennate aſſerit, eo quod Trium Capitulorum damnator extiterit, a Romanæ Eccleſiæ communione excidiſſe: adeo ut plane convincatur ipſe Paullus de Tribus Capitulis hiſtoriam minime aſſecutus fuiſſe. In quem errorem lapſos vidimus recentiores Hiſtoricos, & quidem diſertos viros, Paullum errantem ſecutos: ex quo factum eſt, ut in devium, ſemel immiſſo pede, iidem implicati teneantur aliis multis erroribus, ut quum dicunt, Joannem Ravennatem Epiſcopum adverſus Romanam Eccleſiam rebellaſſe, atque Smaragdum Exarchum adverſus Catholicos Epiſcopos concitaſſe, & alia*

alia hujusmodi veritati contraria : nam ita in re tanta a vero exorbitantes, vix credi poteſt, in quot ſint abducti mendacia, nec quidem levis momenti, dum qui fuerunt Catholici, collocant inter ſchismaticos, ſchismaticos vero inter Catholicos numerant, & perſecutorem vocant Exarchum Smaragdum, qui ſchismaticos zelo pietatis exagitavit. Ad annum DXCII. Num. VII. addit: *In hanc profundam erroris foveam lapſos eſſe omnes recentiores Hiſtoricos, inexplorate ſectantes Paulli veſtigia.*

Pauca hæc adnotare operæ pretium duxi, quo ſcilicet omnis, qui ex *Romani Martyrologii* auctoritate, quod ad Ingenuini pietatem & ſanctimoniam ſpectat, orriri poterat ſcrupulus, penitus tolleretur; quid enim Romani Correctores præſtiterint, quæ Acta præ oculis habuerint, dum illum Sanctorum faſtis adſcripſere, *Baronius* in *Notis* indicat, nosque ſupra excuſſimus. Quare cautius profecto doctis quibusdam viris procedendum erat, dum nullis Ingenuini inſpectis Actis, niſi iis, quæ Schismatis eum arguunt (neque enim alia ſuperſunt) Sabionenſem illum Epiſcopum tanquam exploratæ ſanctitatis virum nobis venditarunt; quos inter primo forte loco recenſendus eſt Eminentiſſimus Scriptor *Henricus Noriſius*, qui Cap. IX. §. VI. ſæpius laudatæ *Diſſertatio-*

tionis de Synodo Quinta, ita de Schismaticis Aquilejenſibus loquitur: *Quod ſi illorum quosdam ante mortem ab errore diſceſſiſſe conſtet, ut de S. Ingenuino narravimus, de eorum pœnitentia nobis lætandum eſt. Sed quinam ii fuerint, divinare non poſſumus, neque fas eſt de divinis judiciis temere judicare*. At unde conſtat, Ingenuinum ante mortem ab errore diſceſſiſſe, & ubinam id probavit *Noriſius?* Scilicet paullo ante allata modo verba, ita ſcripſerat: *Inter Epiſcopos ſchismaticos, qui contra Apoſtolicam Sedem Pontificibus Pelagio II. & Gregorio Magno pro Schismate depugnarunt, fuit Ingenuinus Sabionenſis Epiſcopus, qui primus Libellum ad Mauritium contra S. Gregorii mandata conſcriptum ſignavit, & Apoſtolicæ Sedis judicium fugiens, profanum Imperatoris tribunal appellavit. Illius tamen feſtum peragitur Brixinæ in Rætia Secunda, unde dicendum eſt cum Bollando, illum reſipuiſſe, & ad meliorem frugem reverſum. Bollandi* conjecturæ quanti faciendæ ſint, quamque ad aſſerendam Ingenuini ſanctitatem vim habeant, jam vidimus. Niſi validiora afferantur argumenta, ab errore tandem eum receſſiſſe non modo adeo aſſeveranter pronuntiandum non eſt, ſed ne ſuſpicari quidem merito poteſt.

Cui de *Martyrologii Romani* hiſtoria plu-

ra

ra noſſe animus eſt, is *BENEDICTI XIV.* Summi Pontificis, qui non modo vitæ integritate, verum etiam doctrinæ, & ſcriptorum fulgore, atque amplitudine Eccleſiam Dei illuſtrat, præſtantiſſimum adeat Opus *De Servorum Dei Beatificatione, & Beatorum Canonizatione* Lib. IV. Part. II. Cap. XVII. edit. Patavinæ. Quo quidem loco appoſite ad hanc rem adnotat eximius Eccleſiæ Magiſter, Gregorianam Martyrologii editionem Urbano VIII. Summo Pontifice regnante, novis curis fuiſſe recognitam, in qua recognitione *Textus fuit multis in locis emendatus ad fidem Hiſtoriæ: minus certa commiſſa tempori decernenda maturius; & Sulpitius Severus* (S. Martini diſcipulus) *a Martyrologio Romano expunctus*. Sapienter autem monet, *Apoſtolicam Sedem non judicare, inconcuſſæ eſſe & certiſſimæ veritatis quæcumque in Martyrologium Romanum inſerta ſunt ..... nec viris in Eccleſiaſtica Hiſtoria peritis prohibitum dici poteſt confugere ad Sanctam Sedem, ſi novæ correctionis fundamenta ſuppetant;* cui proinde, quæ hactenus a nobis ſcripta ſunt, ea qua par eſt animi reverentia ac demiſſione ſubjicimus. *Eruditus Lucas Holſtenius* (pergit idem) *Prefectus Vaticanæ Baſilicæ ſuis litteris admonuit Franciſcum Mariam Florentinium, qui incumbebat in editio-*

tio-

tionem vetuſtioris Martyrologii Occidentalis Eccleſiæ D. Hieronymo attributi, de quo ſupra, ut Opus id ederet, putans eo modo corrigi poſſe nonnullos errores, qui poſt correctiones adhuc in Martyrologio noſtro Romano extare dicuntur. Litteræ ipſæ proſtant in Admonitionibus præviis ejusdem Florentinii ad ſuum Martyrologium; & ipſemet Holſtenius nonnullas Romæ edidit Notas ann. MDCLXIII. ad Martyrologium Romanum; & Latinus Latini Viterbienſis in ſua Bibliotheca ſacra & profana edita Romæ anno MDCLXXVII. alias ſubjecit emendationes, quas fieri poſſe in examine Martyrologii exiſtimavit. Videndæ pariter ejusdem *BENEDICTI XIV. Litteræ Apoſtolicæ de nova Martyrologii Romani editione ad Joannem V. Portugalliæ Regem §.* XVIII. & XLVI. Inter doctorum virorum in *Romanum Martyrologium* animadverſiones non ultimo certe loco ſtatuenda illa eſt, quæ circa Iſidorum, & Siridonem Epiſcopos verſatur, de quibus Die II. Januarii. Vera enim lectio, quam etiam Codex quidam ms. optimæ notæ exhibet, eſt hujusmodi: *Antiochiæ Syriæ Doni Epiſcopi ejusdem loci*, ex quibus verbis *Siridonis*, & *Iſidori* vitio amanuenſium enata nomina; atque ita ex uno vero Epiſcopo *Dono*, ſeu *Domno* nomine, duo, vel tres commenti-

tii

tii a *Baronio* invecti; qui locus ſpongia uti-que ſi quis alius indigere videtur.

XXVIII. Sed ut unde digreſſa eſt, eo demum redeat oratio, atque ad *Conjecturas* tuas, Roſchmanne, tandem revertar, laudo conſilium tuum quod appendicis loco, *Prudentii Hymnum* de S. Caſſiano Notis illuſtrare inſtitueris; in iis enim multa docte ſimul, atque erudite a te explicata ſunt. Lætor præterea vehementer, tibique ſummopere gratulor, in antiquiſſimo S. Georgii Cœnobio Vallis Œni Superioris ms. Codicem membraneum *Bartholomæi* noſtri *Tridentini* a te detectum fuiſſe, uti refers Cap. III. quum præſertim Codex Barberinus, qui hactenus, quod quidem ſciam, ſtudioſis innotuit, & mutilus ſit, & litteras non raro evaneſcentes præferat. Euge porro, ne deſpondeas animum, vetuſtiores forte adhuc latitant, qui a blattis & tineis cum quibus diu luctantur, tandem a te liberari geſtiunt. Adſit cœptis tuis Fortuna, ardoremque illum, quo patriis rebus cum ſacris, tum profanis illuſtrandis æſtuas, proſpero eventu ſecundet. Illud dumtaxat amice ac peramanter monuerim, ut partium ſtudiis nunquam te abripi ſinas, ne ſcilicet dum morem aliis libentius geris, ſeu verius aures demulces, Hiſtoriæ fides,

quæ

quæ præ ceteris ſarta tectaque eſſe debet, detrimenti aliquid capiat. Inquiſitiones illas, quid fieri, quid eſſe potuerit, hariolis relinque: quid factum ſit, quære. Conjecturis utere, quum validior argumentandi ratio non ſuppetit: at clariore luce affulgente, ultro cæcutire noli. Homerum laudat *Horatius*, quod ex fumo det lucem: tu contra ex fulgore fumum, immo tenebras vide ne elicias. Præclara ſane res eſt, primis Eccleſiæ ſæculis Evangelii lumine fuiſſe illuſtratum, ea tamen gloria mendaciis minime conquirenda; nimis enim care emitur, quod veritatis diſpendio emitur. Si pro Vetuſtate pugnare non potes, pugna pro Veritate, qua nihil eſt vetuſtius. Vales ingenio, vales eruditione. Spartam aliam majore cum fructu adornaſſes: meliorem certe tibi auguror. Vale.

Ex D. Georgio VIII. Calendas Sextiles MDCCXLIX.

FINIS.

UNIVERSITY OF ILLINOIS-URBANA
3 0112 062525800